

Beslut vid regeringssammanträde den 22 januari 2004.

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare ges i uppdrag att analysera om det finns förutsättningar att utvidga lagstiftningen om rätt att använda finska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar till att gälla även i ett område inom Stockholms- och Mälardalsregionen.

Om utredaren bedömer att det finns förutsättningar att utvidga förvaltningsområdet för finska skall utredaren

- lämna förslag till lagstiftningsåtgärder som föranleds av de överväganden som görs,
- redovisa ekonomiska, administrativa och andra konsekvenser av förslagen samt förslag till finansiering.

Bakgrund

Målet för den svenska minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande, samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. Sveriges nationella minoriteter är samer, sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar. Minoritetsspråken är samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch.

Minoritetspolitiken bildades som politikområde 2000 och grundas på riksdagens beslut hösten 1999 om åtgärder för de nationella minoriteterna och inriktningen av en minoritetspolitik (prop. 1998/99:143, bet. 1999/2000:KU6, rskr. 1999/2000:69). I samband med beslutet om en minoritetspolitik ratificerade Sverige i februari 2000 två Europarådskonventioner: ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels-

eller minoritetsspråk. Bestämmelserna i dessa konventioner har utgjort en grund för den svenska politiken på området.

Från och med den 1 april 2000 gäller i Sverige två språklagar, lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar och lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar. Lagarna innebär att enskilda har laglig rätt att använda minoritetsspråken samiska, finska och meänkieli i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar i de geografiska områden där språken har lång tradition (förvaltningsområden). Lagstiftningen gäller för kommunala samt statliga lokala och regionala förvaltningsmyndigheter med ett geografiskt verksamhetsområde som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet för samiska respektive förvaltningsområdet för finska och meänkieli. Med statliga förvaltningsmyndigheter avses här polismyndighet, skattemyndighet, försäkringskassa, åklagarmyndighet, kronofogdemyndighet, arbetsförmedling, tullmyndighet, länsstyrelse, lantmäterimyndighet, Vägverkets region, skogsvårdsstyrelse m.fl. Lagstiftningen innebär också att den enskilde i kommuner som ingår i förvaltningsområdena har rätt att få förskoleverksamhet och äldreomsorg helt eller delvis på respektive språk. Lagstiftningen för finska och meänkieli omfattar Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner. Länsstyrelsen i Norrbottens län har i uppdrag att följa tillämpningen av lagstiftningen och årligen redovisa erfarenheterna till regeringen.

Behovet av en utredning

Av de finsktalande i Sverige bor endast ca 5 procent inom det nuvarande förvaltningsområdet för finska. En särskilt stor andel finsktalande bor i Stockholms- och Mälardalsregionen. Med Mälardalen avses området runt sjön Mälaren, dvs. delar av Uppland, Västmanland och Södermanland.

Sedan juni 2001 finns en finsk-svensk arbetsgrupp för minoritets- och minoritetsspråksfrågor som utgör ett forum för dialog och erfarenhetsutbyte mellan Sverige och Finland. I en rapport som överlämnades till regeringen den 4 november 2002 konstaterar arbetsgruppen att det är en brist att minoritetsspråkslagstiftningen endast omfattar ett område där en liten del av sverigefinnarna lever, medan den största delen av sverigefinnarna lever i sådana delar av

Sverige som inte omfattas av den särskilda minoritetsspråkslagstiftningen. Arbetsgruppen pekar på ett tilltagande intresse för finska och finsk kultur. Vid Mälardalens högskola har genom regionalt och lokalt initiativ ett finskt språk- och kulturcentrum inrättats. Arbetsgruppen anser att det finns skäl att överväga förutsättningarna för och konsekvenserna av att utvidga lagstiftningen om rätt att använda finska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar till vissa områden utanför det nuvarande förvaltningsområdet.

Europarådet har i sin uppföljning av hur Sverige genomfört sina konventionsåtaganden på området rekommenderat Sverige att förbättra situationen för finska språket utanför det nuvarande finska förvaltningsområdet. I uppföljningen pekas också på vissa brister i den nuvarande lagstiftningen vad gäller tillhandahållande av skriftliga dokument på minoritetsspråk.

Det finns mot denna bakgrund nu skäl att utreda om det finns förutsättningar för en utvidgning av förvaltningsområdet för det finska språket till att täcka även andra geografiska områden än vad den nuvarande lagstiftningen gör. Utredningen bör begränsas till Stockholms- och Mälardalsregionen.

Uppdraget

Utredaren skall analysera om det finns förutsättningar att utvidga lagstiftningen om rätt att använda finska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar till att gälla även i ett område inom Stockholms- och Mälardalsregionen.

Analysen skall omfatta en bedömning av intresset och behovet hos enskilda sverigefinnar av en sådan utvidgad lagstiftning eller andra åtgärder. I denna bedömning skall unga och äldre sverigefinnars intresse, behov och förutsättningar beaktas och redovisas särskilt. Även jämställdhetsaspekter skall belysas i sammanhanget, vilket bl. a. innebär att bedöma huruvida det föreligger skillnader i intresse, behov och förutsättningar mellan kvinnor och män samt flickor och pojkar.

Analysen skall även omfatta en bedömning av kommunala och statliga myndigheters samt domstolars möjligheter och beredskap, på kort och lång sikt, att hantera en utvidgad lagstiftning om rätt att använda finska vid enskildas kontakter med myndigheten eller domstolen.

Analysen skall också omfatta en bedömning av hur ett utvidgat förvaltningsområde bör avgränsas. I vissa kommuner finns en särskilt stor andel finsktalande. Detta bör beaktas vid avgränsningen. Ett utvidgat förvaltningsområde bör dock så långt möjligt vara sammanhängande.

Utifrån analysen skall utredaren redovisa sin samlade bedömning av förutsättningarna för en utvidgad lagstiftning eller andra åtgärder.

Utredaren skall även lämna förslag till lagstiftningsåtgärder som föranleds av de överväganden som görs. I detta sammanhang bör övervägas om den nuvarande lagstiftningen direkt kan göras tillämplig på ett utvidgat förvaltningsområde eller om det behövs en ny motsvarande lagstiftning.

Utredaren skall även överväga behovet av ändringar i den nuvarande lagstiftningen mot bakgrund av den uppföljning som gjorts inom Europarådet och av Länsstyrelsen i Norrbottens län. Om det behövs skall utredaren lämna förslag till ändringar.

Utredaren skall i enlighet med bestämmelserna i kommittéförelagordningen (1998:1474) redovisa ekonomiska, administrativa och andra konsekvenser av de förslag som lämnas. Till detta kommer att även konsekvenserna för barn och unga skall redovisas där det är relevant. Kostnaderna för olika slags myndigheter skall särskilt uppmärksammas. Förslag till finansiering skall lämnas.

Utredaren skall i arbetet ha kontakt med berörda kommuner, landsting, domstolar och statliga myndigheter. Utredaren skall även bereda företrädare för den sverigefinska minoriteten möjlighet att framföra sina synpunkter.

Utredaren skall redovisa sitt arbete senast den 1 mars 2005.

(Justitiedepartementet)

Tilläggsdirektiv till utredningen om finska språket i Stockholms- och Mälardalsregionen (Ju 2004:01)   **Dir. 2005:23**

Beslut vid regeringssammanträde den 24 februari 2005

Sammanfattning av tilläggsuppdraget

Den särskilda utredare som har i uppdrag att analysera om det finns förutsättningar att utvidga lagstiftningen om rätt att använda finska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar till att gälla även i ett område inom Stockholms- och Mälardalsregionen, skall också analysera om det finns förutsättningar att utvidga lagstiftningen om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar till att gälla även inom det sydsamiska området.

Om utredaren bedömer att det finns förutsättningar att utvidga förvaltningsområdet för samiska skall utredaren

- lämna förslag till lagstiftningsåtgärder som föranleds av de överväganden som görs,

redovisa ekonomiska, administrativa och andra konsekvenser av förslagen samt förslag till finansiering.

Bakgrund

Med stöd av regeringens bemyndigande den 22 januari 2004 tillkallade statsrådet Sahlin en särskild utredare med uppdrag att analysera om det finns förutsättningar att utvidga lagstiftningen om rätt att använda finska i kontakt med förvaltningsmyndigheter och domstolar till att även gälla i Stockholms- och Mälardalsregionen (dir. 2004:6). Enligt direktiven skall utredaren redovisa sitt arbete senast den 1 mars 2005.

Behovet av tilläggsuppdrag

Lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar (språklagen) tillämpas hos kommuner samt statliga, regionala och lokala förvaltningsmyndigheter med ett geografiskt verksamhetsområde som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet för samiska. Med förvaltningsområdet för samiska avses Arjeplogs, Gällivare, Jokkmokks och Kiruna kommuner.

Frågan om en utvidgning av förvaltningsområdet för samiska har behandlats i olika sammanhang. Bland annat har Europarådets expertkommitté om tillämpningen av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, i sin uppföljning av hur Sverige har genomfört sina konventionsåtaganden på området, noterat att sydsamiskan har sin traditionella hemvist huvudsakligen utanför det nuvarande samiska förvaltningsområdet. I uppföljningen konstateras också att sydsamiskan är mycket hotad och att särskilda åtgärder krävs för att skydda och främja detta språk.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har på regeringens uppdrag reviderat konsekvenserna av en utvidgning av det samiska förvaltningsområdet till det sydsamiska området. Med det sydsamiska området avses de södra delarna av det traditionella samiska språkområdet som omfattar delar av Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Dalarnas län. Länsstyrelsens rapport visar att ett utökat förvaltningsområde skulle öka den geografiska basen för den samiska språkdomänen och ha stor betydelse i de områden där det finns ett starkt lokalt engagemang för den sydsamiska språkvarietet och kulturen. Med utgångspunkt i länsstyrelsens rapport finner regeringen att det finns behov av att utreda om det finns förutsättningar för en utvidgning av förvaltningsområdet för det samiska språket till att täcka även det sydsamiska området. Dessutom framgår av sametingets antagna handlingsprogram för det samiska språket att språklagen bör omfatta även det sydsamiska området.

Uppdraget

Utredaren skall analysera om det finns förutsättningar att utvidga lagstiftningen om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar till att gälla även inom det sydsamiska området.

Analysen skall omfatta en bedömning av intresset och behovet hos enskilda samer av en sådan utvidgad lagstiftning eller andra åtgärder. I denna bedömning skall unga och äldre samers intresse, behov och förutsättningar beaktas och redovisas särskilt. Även jämställdhetsaspekter skall belysas i sammanhanget, vilket bland annat innebär att bedöma om det finns skillnader i intresse, behov och förutsättningar mellan kvinnor och män samt mellan flickor och pojkar.

Analysen skall även omfatta en bedömning av kommunala och statliga förvaltningsmyndigheters samt domstolars möjligheter och beredskap, på kort och lång sikt, att hantera en utvidgad lagstiftning om rätt för enskilda att använda samiska vid kontakter med myndigheten eller domstolen, samt kommunernas möjligheter och beredskap att erbjuda förskoleverksamhet och äldreomsorg helt eller delvis på samiska.

Analysen skall också omfatta en bedömning av hur ett utvidgat förvaltningsområde för samiska bör avgränsas. Ett utvidgat förvaltningsområde bör så långt som möjligt vara sammanhängande.

Utifrån analysen skall utredaren redovisa sin samlade bedömning av förutsättningarna för en utvidgad lagstiftning eller andra åtgärder.

Utredaren skall även lämna förslag till lagstiftningsåtgärder som föranleds av de överväganden som görs. I detta sammanhang bör det övervägas om den nuvarande lagstiftningen direkt kan göras tillämplig på ett utvidgat förvaltningsområde för samiska eller om det behövs en ny motsvarande lagstiftning.

Utredaren skall i arbetet ha kontakt med berörda kommuner, landsting, domstolar och statliga myndigheter. Utredaren skall även ge företrädare för den samiska minoriteten möjlighet att framföra sina synpunkter.

För arbetet gäller i övrigt de krav på kostnadsberäkningar och konsekvensbeskrivningar som har angetts i de ursprungliga direktiven (dir. 2004:6).

Förlängd tid för uppdraget

Utredningstiden förlängs. Uppdraget skall redovisas senast den 31 december 2005. Ett delbetänkande i de delar som gäller finska språket i Stockholms- och Mälardalsregionen skall redovisas senast den 1 juni 2005.

(Justitiedepartementet)

Beslut vid regeringssammanträde den 15 december 2005

Förlängd tid för uppdraget

Med stöd av regeringens bemyndigande den 22 januari 2004 tillkallade statsrådet Sahlin en särskild utredare med uppdrag att analysera om det finns förutsättningar att utvidga lagstiftningen om rätt att använda finska i kontakt med förvaltningsmyndigheter och domstolar till att även gälla i ett område inom Stockholms- och Mälardalsregionen (dir. 2004:6). Enligt de ursprungliga direktiven skulle uppdraget redovisas senast den 1 mars 2005. Genom tilläggsdirektiv (dir. 2005:23) förlängdes utredningstiden till den 31 december 2005 och utredaren gavs i uppdrag att även analysera om det finns förutsättningar att utvidga lagstiftningen om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar till att gälla även inom det sydsamiska området.

Utredningstiden förlängs. Utredaren skall i stället redovisa sitt uppdrag senast den 28 februari 2006.

(Justitiedepartementet)

Europeisk stadga om landsdels- eller minoritetsspråk

European Charter for Regional or Minority Languages

Strasbourg, 5.nov.1992

I det följande återges konventionstexten på engelska och svenska.

Sverige har ratificerat följande artiklar i del III av den Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk för respektive språk

Samiska	Finska	Meänkieli	
8.1.a.iii)	8.1.a.iii)	8.1.a.iii)	<i>utbildning</i>
8.1.b.iv)	8.1.b.iv)	8.1.b.iv)	
8.1.c.iv)	8.1.c.iv)	8.1.c.iv)	
8.1.d.iv)	8.1.d.iv)	8.1.d.iv)	
8.1.e.iii)	8.1.e.iii)	8.1.e.iii)	
8.1.f.iii)	8.1.f.iii)	8.1.f.iii)	
8.1.g	8.1.g	8.1.g	
8.1.h	8.1.h	8.1.h	
8.1.i	8.1.i	8.1.i	
8.2	8.2	8.2	
9.1.a.ii)	9.1.a.ii)	9.1.a.ii)	<i>rättsväsendet</i>
9.1.a.iii)	9.1.a.iii)	9.1.a.iii)	
9.1.a.iv)	9.1.a.iv)	9.1.a.iv)	
9.1.b.ii)	9.1.b.ii)	9.1.b.ii)	
9.1.b.iii)	9.1.b.iii)	9.1.b.iii)	
9.1.c.ii)	9.1.c.ii)	9.1.c.ii)	
9.1.c.iii)	9.1.c.iii)	9.1.c.iii)	
9.1.d	9.1.d	9.1.d	
9.2	9.2	9.2	
9.3	9.3	9.3	
10.1.a.iii)	10.1.a.iii)	10.1.a.iii)	<i>förvaltningsmyndigheter och samhälls-service</i>
10.1.a.v)	10.1.a.v)	10.1.a.v)	
10.1.c	10.1.c	10.1.c	
10.2.b	10.2.b	10.2.b	
10.2.c	10.2.c	10.2.c	
10.2.d	10.2.d	10.2.b	
10.2.g	10.2.g	10.2.g	
10.4.a	10.4.a	10.4.a	
10.5	10.5	10.5	
11.1.a.iii)	11.1.a.iii)	11.1.a.iii)	
	11.1.c.i)		
11.1.d	11.1.d	11.1.d	
11.1.e.i)	11.1.e.i)	11.1.e.i)	
11.1.f.ii)	11.1.f.ii)	11.1.f.ii)	
11.2	11.2	11.2	

12.1.a	12.1.a	12.1.a	<i>kulturell verksamhet och kulturella inrättningar</i>
12.1.b	12.1.b	12.1.b	
12.1.c	12.1.c		
12.1.d	12.1.d	12.1.d	
12.1.e			
12.1.f	12.1.f	12.1.f	
12.1.g	12.1.g	12.1.g	
12.1.h	12.1.h		
12.2	12.2	12.2	
13.1.a	13.1.a	13.1.a	<i>ekonomiska och sociala förhållanden utbyte över gränserna</i>
14.a	14.a	14.a	
14.b	14.b	14.b	

Preamble

The member States of the Council of Europe signatory hereto,

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members, particularly for the purpose of safeguarding and realising the ideals and principles which are their common heritage;

Considering that the protection of the historical regional or minority languages of Europe, some of which are in danger of eventual extinction, contributes to the maintenance and development of Europe's cultural wealth and traditions;

Considering that the right to use a regional or minority language in private and public life is an inalienable right conforming to the principles embodied in the United Nations International Covenant on Civil and Political Rights, and according to the spirit of the Council of Europe Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms;

Having regard to the work carried out within the CSCE and in particular to the Helsinki Final Act of 1975 and the document of the Copenhagen Meeting of 1990;

Stressing the value of interculturalism and multilingualism and considering that the protection and encouragement of regional or minority languages should not be to the detriment of the official languages and the need to learn them;

Realising that the protection and

Inledning

De medlemsstater i Europarådet som har undertecknat denna stadga,

beaktar att Europarådets mål är att uppnå en ökad sammanhållning mellan dess medlemmar, särskilt för att värna om och förverkliga de ideal och principer som utgör deras gemensamma arv,

anser att värnandet om historiska landsdels- och minoritetsspråk i Europa, av vilka somliga hotar att småningom utslöcka, bidrar till att upprätthålla och utveckla Europas kulturella rikedom och traditioner,

anser att rätten att använda landsdels- eller minoritetsspråk i det privata och offentliga livet är en omistlig rättighet som stämmer överens med principerna i Förenta nationernas internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter och med andan i Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna,

beaktar det arbete som utförs av Konferensen om säkerhet och samarbete i Europa och särskilt slutakten från Helsingfors 1975 och dokumentet från Köpenhamnsmötet 1990,

betonar värdet av mellankulturell miljö och flerspråkighet och anser att skydd och främjande av landsdels- eller minoritetsspråk inte skall gå ut över de officiella språken och behovet att lära dessa,

är medvetna om att skydd och främ-

promotion of regional or minority languages in the different countries and regions of Europe represent an important contribution to the building of a Europe based on the principles of democracy and cultural diversity within the framework of national sovereignty and territorial integrity;

Taking into consideration the specific conditions and historical traditions in the different regions of the European States,

Have agreed as follows:

Part I - General provisions

Article 1 – Definitions

For the purposes of this Charter: a “regional or minority languages” means languages that are:

i traditionally used within a given territory of a State by nationals of that State who form a group numerically smaller than the rest of the State's population; and

ii different from the official language(s) of that State;

it does not include either dialects of the official language(s) of the State or the languages of migrants;

b “territory in which the regional or minority language is used” means the geographical area in which the said language is the mode of expression of a number of people justifying the adoption of the various protective and promotional measures provided for in this Charter;

jande av landsdels- eller minoritetsspråk i olika länder och regioner i Europa utgör ett viktigt bidrag till uppbyggandet av ett Europa som vilar på demokratiska principer och kulturell mångfald inom ramen för nationell suveränitet och territoriell integritet,

beaktar de särskilda förhållandena och historiska traditionerna i olika regioner av de europeiska staterna,

har kommit överens om följande:

Del I Allmänna bestämmelser

Artikel 1 Definitioner

I denna stadga avses med

a) "landsdels- eller minoritetsspråk"

i) språk som av hävd används i ett visst territorium inom en stat av medborgare i den staten, som utgör en grupp, som till antalet är mindre än resten av befolkningen i den staten, och

ii) som är annorlunda än det eller de officiella språken i den staten;

det innefattar inte vare sig dialekter av det eller de officiella språket i staten, eller språk som talas av invandrare,

b) "territorium där landsdels- eller minoritetsspråket används" det geografiska område inom vilket detta språk är uttrycksmedel för ett så stort antal personer att det motiverar de olika åtgärder för skydd och främjande som avses i denna stadga,

c "non-territorial languages" means languages used by nationals of the State which differ from the language or languages used by the rest of the State's population but which, although traditionally used within the territory of the State, cannot be identified with a particular area thereof.

c) "territoriellt obundna språk" språk som används av medborgare i en stat som avviker från det eller de språk som används av resten av befolkningen i den staten, men som, trots att de av hävd används inom den statens territorium, inte kan identifieras med en bestämd del av den.

Article 2 – Undertakings

1 Each Party undertakes to apply the provisions of Part II to all the regional or minority languages spoken within its territory and which comply with the definition in Article 1.

2 In respect of each language specified at the time of ratification, acceptance or approval, in accordance with Article 3, each Party undertakes to apply a minimum of thirty-five paragraphs or sub-paragraphs chosen from among the provisions of Part III of the Charter, including at least three chosen from each of the Articles 8 and 12 and one from each of the Articles 9, 10, 11 and 13.

Article 3 - Practical arrangements

1 Each contracting State shall specify in its instrument of ratification, acceptance or approval, each regional or minority language, or official language which is less widely used on the whole or part of its territory, to which the paragraphs chosen in accordance with Article 2, paragraph 2, shall apply.

2 Any Party may, at any subsequent time, notify the Secretary General that it accepts the obligations arising

Artikel 2 Åtaganden

1. Varje part förbinder sig att tillämpa bestämmelserna i del II på alla landsdels- eller minoritetsspråk som talas inom dess territorium och som motsvarar definitionen i artikel 1.

2. Vad avser vart och ett av de språk som anges vid ratificeringen, godtagandet eller godkännandet i enlighet med artikel 3, förbinder sig parterna att tillämpa minst 35 punkter eller stycken utvalda bland bestämmelserna i del III i stadgan, däribland minst tre från vardera artikel 8 och 12 och en från vardera artikel 9, 10, 11 och 13.

Artikel 3 Praktiska åtgärder

1. Varje stat som undertecknar denna stadga skall i sitt ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument ange varje landsdels- eller minoritetsspråk, eller officiellt språk som används mindre allmänt inom hela eller en del av dess territorium och på vilket de enligt artikel 2 punkt 2 utvalda punkterna skall tillämpas.

2. En part får när som helst meddela generalsekreteraren att den åtar sig de förpliktelser som följer av bestämmel-

out of the provisions of any other paragraph of the Charter not already specified in its instrument of ratification, acceptance or approval, or that it will apply paragraph 1 of the present article to other regional or minority languages, or to other official languages which are less widely used on the whole or part of its territory.

3 The undertakings referred to in the foregoing paragraph shall be deemed to form an integral part of the ratification, acceptance or approval and will have the same effect as from their date of notification.

Article 4 - Existing regimes of protection

1 Nothing in this Charter shall be construed as limiting or derogating from any of the rights guaranteed by the European Convention on Human Rights.

2 The provisions of this Charter shall not affect any more favourable provisions concerning the status of regional or minority languages, or the legal regime of persons belonging to minorities which may exist in a Party or are provided for by relevant bilateral or multilateral international agreements.

Article 5 - Existing obligations

Nothing in this Charter may be interpreted as implying any right to engage in any activity or perform any action in contravention of the purposes of the Charter of the United Nations or other obligations under international law, including the principle of the sovereignty and territorial integrity of States.

serna i varje annan punkt i stadgan som inte redan har angetts i dess ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument eller att den avser tillämpa punkt 1 i denna artikel på andra landsdels- eller minoritetsspråk eller på andra officiella språk som används mindre allmänt inom hela eller en del av dess territorium.

3. De åtaganden som avses i föregående punkt skall anses utgöra en integrerande del av ratificeringen, godtagandet eller godkännandet och skall ha samma verkan från den dag då meddelandet lämnades.

Artikel 4 Gällande skyddssystem

1. Ingenting i denna stadga skall tolkas som en inskränkning eller försämring av någon av de rättigheter som garanteras i den Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter.

2. Bestämmelserna i denna stadga skall inte inverka på de gynnsammare bestämmelser om status för landsdels- eller minoritetsspråk eller det regelverk för personer som tillhör minoriteter som kan finnas i en part eller som tillgodoses av bestämmelser hänförliga till bilaterala eller multilaterala internationella överenskommelser.

Artikel 5 Gällande förpliktelser

Ingenting i denna stadga skall tolkas ha innebörden att berättiga till någon verksamhet eller några åtgärder som strider mot FN-stadgans syften eller andra folkrättsliga åtaganden, inbegripet principen om staters suveränitet och territoriella integritet.

Article 6 – Information

The Parties undertake to see to it that the authorities, organisations and persons concerned are informed of the rights and duties established by this Charter.

Part II - Objectives and principles pursued in accordance with Article 2, paragraph 1**Article 7 - Objectives and principles**

1 In respect of regional or minority languages, within the territories in which such languages are used and according to the situation of each language, the Parties shall base their policies, legislation and practice on the following objectives and principles:

a the recognition of the regional or minority languages as an expression of cultural wealth;

b the respect of the geographical area of each regional or minority language in order to ensure that existing or new administrative divisions do not constitute an obstacle to the promotion of the regional or minority language in question;

c the need for resolute action to promote regional or minority languages in order to safeguard them;

d the facilitation and/or encouragement of the use of regional or minority languages, in speech and writing, in public and private life;

e the maintenance and development of links, in the fields covered by this

Artikel 6 Information

Parterna förbinder sig att tillse att berörda myndigheter, organisationer och personer informeras om rättigheter och skyldigheter enligt denna stadga.

Del II Mål och principer enligt artikel 2 punkt 1**Artikel 7 Mål och principer**

1. I fråga om landsdels- eller minoritetsspråk inom de territorier där sådana språk används, och i enlighet med situationen för varje språk, skall parterna bygga sin politik, lagstiftning och praxis på följande mål och principer:

a) erkännande av landsdels- eller minoritetsspråk som uttryck för kulturell rikedom,

b) respekt för det geografiska området för varje landsdels- eller minoritetsspråk för att trygga att gällande eller ny administrativ indelning inte utgör hinder mot främjande av ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,

c) behov av beslutsamma åtgärder för att främja landsdels- eller minoritetsspråk i syfte att skydda dem,

d) underlättande och/eller uppmuntran av användning av landsdels- eller minoritetsspråk i tal och skrift i det offentliga och privata livet,

e) upprätthållande och utveckling av förbindelser inom de områden som

Charter, between groups using a regional or minority language and other groups in the State employing a language used in identical or similar form, as well as the establishment of cultural relations with other groups in the State using different languages;

f the provision of appropriate forms and means for the teaching and study of regional or minority languages at all appropriate stages;

g the provision of facilities enabling non-speakers of a regional or minority language living in the area where it is used to learn it if they so desire;

h the promotion of study and research on regional or minority languages at universities or equivalent institutions;

i the promotion of appropriate types of transnational exchanges, in the fields covered by this Charter, for regional or minority languages used in identical or similar form in two or more States.

2 The Parties undertake to eliminate, if they have not yet done so, any unjustified distinction, exclusion, restriction or preference relating to the use of a regional or minority language and intended to discourage or endanger the maintenance or development of it. The adoption of special measures in favour of regional or minority languages aimed at promoting equality between the users of these languages and the rest of the population or which take due account of their specific conditions

omfattas av denna stadga mellan grupper som använder ett landsdels- eller minoritetsspråk och andra grupper i samma stat som använder ett språk som brukas i identiskt samma eller liknande form, samt upprättande av kulturella förbindelser med andra grupper i staten som använder andra språk,

f) tillhandahållande av lämpliga former och medel för undervisning i och studier av landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga nivåer,

g) tillhandahållande av möjligheter för dem som inte talar ett landsdels- eller minoritetsspråk som bor i det område där ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk används, att lära sig detta om de så önskar,

h) främjande av studier och forskning om landsdels- eller minoritetsspråk vid universitet eller motsvarande läroanstalter,

i) främjande av transnationellt utbyte i lämpliga former inom de områden som omfattas av denna stadga för de landsdels- eller minoritetsspråk, som används i identiskt samma eller liknande form i två eller flera stater.

2. Parterna förbinder sig att, om så inte redan har skett, avskaffa alla oberättigade åtskillnader, undantag, restriktioner eller preferenser som gäller användning av ett landsdels- eller minoritetsspråk och som syftar till att motverka eller äventyra dess fortbestånd eller utveckling. Vidtagande av särskilda åtgärder till förmån för landsdels- eller minoritetsspråk som syftar till att främja likhet mellan användarna av dessa språk och resten av befolkningen, eller som tar behörig hänsyn till deras särskilda förhållanden, skall

is not considered to be an act of discrimination against the users of more widely-used languages.

3 The Parties undertake to promote, by appropriate measures, mutual understanding between all the linguistic groups of the country and in particular the inclusion of respect, understanding and tolerance in relation to regional or minority languages among the objectives of education and training provided within their countries and encouragement of the mass media to pursue the same objective.

4 In determining their policy with regard to regional or minority languages, the Parties shall take into consideration the needs and wishes expressed by the groups which use such languages. They are encouraged to establish bodies, if necessary, for the purpose of advising the authorities on all matters pertaining to regional or minority languages.

5 The Parties undertake to apply, *mutatis mutandis*, the principles listed in paragraphs 1 to 4 above to non-territorial languages. However, as far as these languages are concerned, the nature and scope of the measures to be taken to give effect to this Charter shall be determined in a flexible manner, bearing in mind the needs and wishes, and respecting the traditions and characteristics, of the groups which use the languages concerned.

Part III - Measures to promote the use of regional or minority languages in public life in accordance with the undertakings entered into under Article 2, paragraph 2

inte betraktas som diskriminering mot dem som brukar mera allmänt använda språk.

3. Parterna förbinder sig att med lämpliga åtgärder främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet och särskilt verka för att respekt, förståelse och tolerans med avseende på landsdels- eller minoritetsspråk inkluderas bland målen för olika slag av undervisning och utbildning i sina länder samt att uppmuntra massmedia att sträva mot samma mål.

4. Vid fastläggande av sin politik i fråga om landsdels- eller minoritetsspråk skall parterna ta hänsyn till de behov och önskemål som uttrycks av de grupper som använder sådana språk. De uppmuntras att i mån av behov upprätta organ för att ge råd till myndigheterna i alla frågor som sammanhänger med landsdels- eller minoritetsspråk.

5. Parterna förbinder sig att i vederbörliga delar tillämpa principerna i punkt 1 - 4 ovan på territoriellt obundna språk. I fråga om dessa språk skall emellertid arten och omfattningen av de åtgärder som skall vidtas för att verkställa denna stadga bestämmas på ett flexibelt sätt, med beaktande av behoven och önskemålen hos de grupper som använder ifrågavarande språk och med respekt för deras traditioner och egenart.

Del III Åtgärder för att främja användning av landsdels- eller minoritetsspråk i samhällslivet i enlighet med åtagandena i artikel 2 punkt 2

Article 8 – Education

Artikel 8 Utbildning

1 With regard to education, the Parties undertake, within the territory in which such languages are used, according to the situation of each of these languages, and without prejudice to the teaching of the official language(s) of the State:

a i to make available pre-school education in the relevant regional or minority languages; or

ii to make available a substantial part of pre-school education in the relevant regional or minority languages; or

iii to apply one of the measures provided for under i and ii above at least to those pupils whose families so request and whose number is considered sufficient; or

iv if the public authorities have no direct competence in the field of pre-school education, to favour and/or encourage the application of the measures referred to under i to iii above;

b i to make available primary education in the relevant regional or minority languages; or

ii to make available a substantial part of primary education in the relevant regional or minority languages; or

iii to provide, within primary education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or

1. Parterna förbinder sig till följande i fråga om utbildning inom det territorium där sådana språk används, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och utan att försämra undervisningen i statens officiella språk:

a) i) att tillhandahålla förskoleundervisning på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att tillhandahålla en väsentlig del av förskoleundervisningen på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iii) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) och ii) ovan, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt, eller,

iv) om myndigheterna saknar direkt behörighet beträffande förskoleundervisning, att gynna och/eller uppmuntra tillämpning av de åtgärder som avses i i) iii) ovan,

b) i) att tillhandahålla undervisning i de lägre årskurserna i grundskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att tillhandahålla en väsentlig del av undervisningen i de lägre årskurserna i grundskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iii) att tillse att i undervisningen i de lägre årskurserna i grundskolan som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

- iv) to apply one of the measures provided for under i) to iii) above at least to those pupils whose families so request and whose number is considered sufficient;
- c) i) to make available secondary education in the relevant regional or minority languages; or
- ii) to make available a substantial part of secondary education in the relevant regional or minority languages; or
- iii) to provide, within secondary education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or
- iv) to apply one of the measures provided for under i) to iii) above at least to those pupils who, or where appropriate whose families, so wish in a number considered sufficient;
- d) i) to make available technical and vocational education in the relevant regional or minority languages; or
- ii) to make available a substantial part of technical and vocational education in the relevant regional or minority languages; or
- iii) to provide, within technical and vocational education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or
- iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) - iii) ovan, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt,
- c) i) att tillhandahålla undervisning i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller
- ii) att tillhandahålla en väsentlig del av undervisningen i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller
- iii) att tillse att i undervisningen i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller
- iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) - iii) ovan, åtminstone för de elever som så önskar, eller, i förekommande fall, för dem vars anhöriga så önskar och vars antal bedöms vara tillräckligt,
- d) i) att tillhandahålla teknisk utbildning och yrkesutbildning på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller
- ii) att tillhandahålla en väsentlig del av den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller
- iii) att tillse att i den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

- iv) to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils who, or where appropriate whose families, so wish in a number considered sufficient;
- e) i) to make available university and other higher education in regional or minority languages; or
- ii) to provide facilities for the study of these languages as university and higher education subjects; or
- iii) if, by reason of the role of the State in relation to higher education institutions, sub-paragraphs i and ii cannot be applied, to encourage and/or allow the provision of university or other forms of higher education in regional or minority languages or of facilities for the study of these languages as university or higher education subjects;
- f) i) to arrange for the provision of adult and continuing education courses which are taught mainly or wholly in the regional or minority languages; or
- ii) to offer such languages as subjects of adult and continuing education; or
- iii) if the public authorities have no direct competence in the field of adult education, to favour and/or encourage the offering of such languages as subjects of adult and continuing education;
- g) to make arrangements to ensure the teaching of the history and the
- iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) - iii) ovan, åtminstone för de elever som så önskar, eller, i förekommande fall, för dem vars anhöriga så önskar och vars antal bedöms vara tillräckligt,
- e) i) att tillhandahålla universitetsutbildning och annan högre utbildning på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller
- ii) att tillhandahålla resurser för studier av dessa språk som ämnen i universitetsutbildningen och den högre utbildningen, eller
- iii) att, om till följd av statens roll i förhållande till institutioner för högre utbildning, stycke i) och ii) ovan inte kan tillämpas, uppmuntra och/eller tillåta tillhandahållande av universitetsutbildning eller andra former av högre utbildning på landsdels- eller minoritetsspråk eller av resurser för studier av dessa språk som studieämnen vid universitet eller högre utbildningsanstalter,
- f) i) att tillse tillhandahållande av kurser för vuxen och vidareutbildning där undervisningen helt eller delvis sker på landsdels- eller minoritetsspråk, eller
- ii) att erbjuda dessa språk som ämnen inom vuxen- och vidareutbildningen, eller
- iii) att, om de statliga myndigheterna saknar direkt behörighet i fråga om vuxenutbildningen, gynna och/eller uppmuntra att sådana språk erbjuds som ämnen inom vuxen- och vidareutbildning,
- g) att vidta åtgärder för att tillgodose undervisning i historia och kultur som

culture which is reflected by the regional or minority language;

h) to provide the basic and further training of the teachers required to implement those of paragraphs a to g accepted by the Party;

i) to set up a supervisory body or bodies responsible for monitoring the measures taken and progress achieved in establishing or developing the teaching of regional or minority languages and for drawing up periodic reports of their findings, which will be made public.

2 With regard to education and in respect of territories other than those in which the regional or minority languages are traditionally used, the Parties undertake, if the number of users of a regional or minority language justifies it, to allow, encourage or provide teaching in or of the regional or minority language at all the appropriate stages of education.

Article 9 - Judicial authorities

1 The Parties undertake, in respect of those judicial districts in which the number of residents using the regional or minority languages justifies the measures specified below, according to the situation of each of these languages and on condition that the use of the facilities afforded by the present paragraph is not considered by the judge to hamper the proper administration of justice

a) in criminal proceedings:

i) to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the

hänför sig till ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,

h) att tillhandahålla grundutbildning och fortbildning av lärare som behövs för att genomföra de av punkterna a till g som har accepterats av en part,

i) att inrätta ett eller flera övervakningsorgan för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg i fråga om upprättande eller utveckling av undervisning i landsdels- eller minoritetsspråk, och för att periodiskt avge rapport om sina resultat, som skall offentliggöras.

2. I fråga om utbildning och avseende andra territorier än de där landsdels- eller minoritetsspråk av hävd används, förbinder sig parterna, om antalet användare av ett landsdels- eller minoritetsspråk motiverar det, att tillåta, uppmuntra eller tillhandahålla undervisning på eller i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga utbildningsnivåer.

Artikel 9 Rättsväsendet

1. Parterna förbinder sig till följande i de domsagor där antalet bosatta personer som använder sådana landsdels- eller minoritetsspråk som berättigar till de åtgärder som anges här nedan, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och på villkor att utnyttjandet av de möjligheter som tillhandahålls enligt denna punkt av domstolen bedöms inte hindra en rättsenlig handläggning:

a) i brottmål:

i) att tillse att domstolarna, på begäran av någon av parterna, håller rättegången på landsdels- eller minoritets-

regional or minority languages; and/or	språk, och/eller
ii to guarantee the accused the right to use his/her regional or minority language; and/or	ii) att ge en anklagad rätt att använda sitt eget landsdels- eller minoritets-språk, och/eller
iii to provide that requests and evidence, whether written or oral, shall not be considered inadmissible solely because they are formulated in a regional or minority language; and/or	iii) att tillse att inlagor och bevisning, i skriftlig eller muntlig form, inte skall avvisas endast av den anledningen att de är upprättade på ett landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller
iv to produce, on request, documents connected with legal proceedings in the relevant regional or minority language, if necessary by the use of interpreters and translations involving no extra expense for the persons concerned;	iv) att på begäran tillhandahålla handlingar hänförliga till ett rättsligt förfarande på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda,
b in civil proceedings:	b) i tvistemål:
i to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the regional or minority languages; and/or	i) att tillse att domstolarna, på begäran av någon av parterna, håller rättegången på landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller
ii to allow, whenever a litigant has to appear in person before a court, that he or she may use his or her regional or minority language without thereby incurring additional expense; and/or	ii) att när en part i en tvist måste inställa sig personligen i rätten, han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk utan att detta medför extra kostnader, och/eller
iii to allow documents and evidence to be produced in the regional or minority languages, if necessary by the use of interpreters and translations;	iii) att tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på ett landsdels- eller minoritetsspråk, om nödvändigt med hjälp av tolkar och översättningar;
c in proceedings before courts concerning administrative matters:	c) i förvaltningsmål inför domstol,
i to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the	i) att tillse att domstolarna på begäran av någon av parterna håller rättegången på landsdels- eller minoritetsspråk,

regional or minority languages; and/or	och/eller
ii to allow, whenever a litigant has to appear in person before a court, that he or she may use his or her regional or minority language without thereby incurring additional expense; and/or	ii) att när en part måste inställa sig personligen i rätten, han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk utan att detta medför extra kostnader, och/eller
iii to allow documents and evidence to be produced in the regional or minority languages, if necessary by the use of interpreters and translations;	iii) att tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på ett landsdels- eller minoritetsspråk, om nödvändigt med anlitanade av tolkar och översättningar;
d to take steps to ensure that the application of sub-paragraphs i and iii of paragraphs b and c above and any necessary use of interpreters and translations does not involve extra expense for the persons concerned.	d) att vidta åtgärder för att tillse att tillämpningen av styckena i) och iii) i punkterna b och c ovan och allt behövt bruk av tolkar och översättningar inte medför någon extra kostnad för de berörda personerna.
2 The Parties undertake:	2. Parterna förbinder sig
a not to deny the validity of legal documents drawn up within the State solely because they are drafted in a regional or minority language; or	a) att inte vägra att godkänna giltigheten av juridiska dokument som upprättats inom staten endast av den anledningen att de är avfattade på ett landsdels- eller minoritetsspråk, eller
b not to deny the validity, as between the parties, of legal documents drawn up within the country solely because they are drafted in a regional or minority language, and to provide that they can be invoked against interested third parties who are not users of these languages on condition that the contents of the document are made known to them by the person(s) who invoke(s) it; or	b) att inte vägra att godkänna giltigheten av juridiska dokument upprättade parterna emellan i landet endast av den anledningen att de är avfattade på ett landsdels- eller minoritetsspråk, och tillåta att de åberopas gentemot berörda tredje personer som inte använder detta språk, under förutsättning att innehållet i handlingarna görs tillgängligt för dem av den eller de personer som åberopar dem, eller
c not to deny the validity, as between the parties, of legal documents drawn up within the country	c) att inte vägra att godkänna giltigheten av juridiska dokument upprättade parterna emellan i landet endast av den

solely because they are drafted in a regional or minority language.

3 The Parties undertake to make available in the regional or minority languages the most important national statutory texts and those relating particularly to users of these languages, unless they are otherwise provided.

Article 10 - Administrative authorities and public services

1 Within the administrative districts of the State in which the number of residents who are users of regional or minority languages justifies the measures specified below and according to the situation of each language, the Parties undertake, as far as this is reasonably possible:

a i to ensure that the administrative authorities use the regional or minority languages; or

ii to ensure that such of their officers as are in contact with the public use the regional or minority languages in their relations with persons applying to them in these languages; or

iii to ensure that users of regional or minority languages may submit oral or written applications and receive a reply in these languages; or

iv to ensure that users of regional or minority languages may submit oral or written applications in these languages; or

v to ensure that users of regional or minority languages may validly submit a document in these languages;

anledningen att de är avfattade på ett landsdels- eller minoritetsspråk.

3. Parterna förbinder sig att på landsdels- eller minoritetsspråken tillhandahålla de viktigaste lagtexterna och de texter som särskilt hänför sig till de personer som använder dessa språk, såvida dessa inte tillhandahålls på annat sätt.

Artikel 10 Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice

1. Inom de administrativa områden i en stat där antalet invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk motiverar de åtgärder som anges nedan, och i enlighet med situationen för varje språk, förbinder sig parterna i rimlig utsträckning

a) i) att tillse att de administrativa myndigheterna använder landsdels- eller minoritetsspråken, eller

ii) att tillse att de statstjänstemän som är i kontakt med allmänheten använder landsdels- eller minoritetsspråken i sitt umgänge med personer som kontaktar dem på ett sådant språk, eller

iii) att tillse att personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk får göra framställningar i muntlig eller skriftlig form och få svar på dessa språk, eller

iv) att tillse att personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk får göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på dessa språk, eller

v) att tillse att handlingar som inges av personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk och som är upprättade på dessa språk anses giltiga,

- b to make available widely used administrative texts and forms for the population in the regional or minority languages or in bilingual versions;
- b) att tillhandahålla ofta förekommande förvaltningstexter och formulär avsedda för befolkningen på landsdels- eller minoritetsspråken eller i tvåspråkig version,
- c to allow the administrative authorities to draft documents in a regional or minority language.
- c) att tillåta förvaltningsmyndigheterna att upprätta handlingar på ett landsdels- eller minoritetsspråk.
- 2 In respect of the local and regional authorities on whose territory the number of residents who are users of regional or minority languages is such as to justify the measures specified below, the Parties undertake to allow and/or encourage:
2. I fråga om lokala och regionala myndigheter, inom vilkas territorier de invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk är tillräckligt många för att motivera de nedan angivna åtgärderna, förbinder sig parterna att tillåta och/eller uppmuntra
- a the use of regional or minority languages within the framework of the regional or local authority;
- a) användning av landsdels- eller minoritetsspråk inom den regionala eller lokala myndigheten,
- b the possibility for users of regional or minority languages to submit oral or written applications in these languages;
- b) möjlighet för användare av landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på dessa språk,
- c the publication by regional authorities of their official documents also in the relevant regional or minority languages;
- c) att regionala myndigheter ger ut sina officiella dokument jämväl på ifrågasvarande landsdels- eller minoritetsspråk,
- d the publication by local authorities of their official documents also in the relevant regional or minority languages;
- d) att lokala myndigheter ger ut sina officiella dokument jämväl på ifrågasvarande landsdels- eller minoritetsspråk,
- e the use by regional authorities of regional or minority languages in debates in their assemblies, without excluding, however, the use of the official language(s) of the State;
- e) att regionala myndigheter i sina sammanträden använder landsdels- eller minoritetsspråk utan att för den skull det eller de i staten använda officiella språken utesluts,
- f the use by local authorities of regional or minority languages in debates in their assemblies, without excluding, however, the use of the
- f) att lokala myndigheter i sina sammanträden använder landsdels- eller minoritetsspråk utan att för den skull det eller de i staten använda officiella

- official language(s) of the State;   språken utesluts,
- g the use or adoption, if necessary in conjunction with the name in the official language(s), of traditional and correct forms of place-names in regional or minority languages.   g) att traditionella och korrekta former av Ortsnamn på landsdels- eller minoritetsspråk används eller införs, vid behov jämsides med namnen på det eller de officiella språken.
- 3 With regard to public services provided by the administrative authorities or other persons acting on their behalf, the Parties undertake, within the territory in which regional or minority languages are used, in accordance with the situation of each language and as far as this is reasonably possible: 3. I fråga om samhällsservice från förvaltningsmyndigheterna eller av andra personer som handlar på deras uppdrag, förbinder sig parterna inom det territorium där landsdels- eller minoritetsspråk används, i enlighet med varje språks situation, och i rimlig utsträckning,
- a to ensure that the regional or minority languages are used in the provision of the service; or   a) att tillse att landsdels- eller minoritetsspråk används vid tillhandahållande av ifrågavarande tjänster, eller
- b to allow users of regional or minority languages to submit a request and receive a reply in these languages; or   b) att tillåta användarna av landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar och få svar på dessa språk, eller
- c to allow users of regional or minority languages to submit a request in these languages.   c) att tillåta användarna av landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar på dessa språk.
- 4 With a view to putting into effect those provisions of paragraphs 1, 2 and 3 accepted by them, the Parties undertake to take one or more of the following measures: 4. Parterna förbinder sig att vidta en eller flera av följande åtgärder för att uppfylla de åtaganden i punkterna 1, 2 och 3 som de har antagit:
- a) translation or interpretation as may be required,   a) tolkning eller översättning vid behov,
- b recruitment and, where necessary, training of the officials and other public service employees required;   b) anställning och vid behov utbildning av erforderligt antal tjänstemän och andra offentligt anställda,
- c compliance as far as possible with requests from public service employees having a knowledge of a regional or minority language to be   c) att så långt möjligt tillmötesgå begäran från statstjänstemän med kunskaper i ett landsdels- eller minoritetsspråk att bli förordnade i det territo-

appointed in the territory in which that language is used.

5 The Parties undertake to allow the use or adoption of family names in the regional or minority languages, at the request of those concerned.

Article 11 - Media

1 The Parties undertake, for the users of the regional or minority languages within the territories in which those languages are spoken, according to the situation of each language, to the extent that the public authorities, directly or indirectly, are competent, have power or play a role in this field, and respecting the principle of the independence and autonomy of the media:

a to the extent that radio and television carry out a public service mission:

i to ensure the creation of at least one radio station and one television channel in the regional or minority languages; or

ii to encourage and/or facilitate the creation of at least one radio station and one television channel in the regional or minority languages; or

iii to make adequate provision so that broadcasters offer programmes in the regional or minority languages;

b i to encourage and/or facilitate the creation of at least one radio station in the regional or minority languages; or

ii to encourage and/or facilitate the broadcasting of radio programmes in

rium där det språket används.

5. Parterna förbinder sig att tillåta att släktnamn används eller antas på landsdels- eller minoritetsspråk på begäran av de berörda.

Artikel 11 Massmedia

1. Parterna förbinder sig till följande för dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk inom de territorier där dessa språk brukas, i enlighet med situationen för varje språk, i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är direkt eller indirekt behöriga, har befogenhet eller inflytande härvidlag och under respekterande av principen om massmedias oberoende och självständighet,

a) i den mån radio och TV står i det offentliga tjänst:

i) att tillse att minst en radiostation och en TV-kanal inrättas på landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att uppmuntra och/eller underlätta inrättande av minst en radiostation och en TV-kanal på landsdels- eller minoritetsspråk, eller

iii) att vidta lämpliga åtgärder för att radiostationer och TV-kanaler skall tillhandahålla program på landsdels- eller minoritetsspråk,

b) i) att uppmuntra och/eller underlätta inrättande av minst en radiostation på landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att uppmuntra och/eller underlätta regelbunden sändning av radioprogram

- the regional or minority languages on a regular basis;
- c i to encourage and/or facilitate the creation of at least one television channel in the regional or minority languages; or
- ii to encourage and/or facilitate the broadcasting of television programmes in the regional or minority languages on a regular basis;
- d to encourage and/or facilitate the production and distribution of audio and audiovisual works in the regional or minority languages;
- e i to encourage and/or facilitate the creation and/or maintenance of at least one newspaper in the regional or minority languages; or
- ii to encourage and/or facilitate the publication of newspaper articles in the regional or minority languages on a regular basis;
- f i to cover the additional costs of those media which use regional or minority languages, wherever the law provides for financial assistance in general for the media; or
- ii to apply existing measures for financial assistance also to audiovisual productions in the regional or minority languages;
- g to support the training of journalists and other staff for media using regional or minority languages.
- 2 The Parties undertake to guarantee freedom of direct reception of radio and television broadcasts from neighbouring countries in a language
- på landsdels- eller minoritetsspråk,
- c) i) att uppmuntra och/eller underlätta inrättande av minst en TV-kanal på landsdels- eller minoritetsspråk, eller
- ii) att uppmuntra och/eller underlätta regelbunden sändning av TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,
- d) att uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av radio- och TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,
- e) i) att uppmuntra och/eller underlätta att minst en tidning grundas och/eller upprätthålls på landsdels- eller minoritetsspråk, eller
- ii) att uppmuntra och/eller underlätta regelbunden publicering av tidningsartiklar på landsdels- eller minoritetsspråk,
- f) i) att täcka extrakostnaderna för de massmedia som använder landsdels- eller minoritetsspråk, där enligt lag statligt stöd ges till massmedia, eller
- ii) att tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även till TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,
- g) att stödja utbildning av journalister och annan personal i massmedia som använder landsdels- eller minoritetsspråk.
2. Parterna förbinder sig att garantera friheten att från grannländer direkt ta emot radio- och TV-sändningar på språk som brukas i samma eller lik-

used in identical or similar form to a regional or minority language, and not to oppose the retransmission of radio and television broadcasts from neighbouring countries in such a language. They further undertake to ensure that no restrictions will be placed on the freedom of expression and free circulation of information in the written press in a language used in identical or similar form to a regional or minority language. The exercise of the above-mentioned freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.

3 The Parties undertake to ensure that the interests of the users of regional or minority languages are represented or taken into account within such bodies as may be established in accordance with the law with responsibility for guaranteeing the freedom and pluralism of the media.

Article 12 - Cultural activities and facilities

1 With regard to cultural activities and facilities - especially libraries, video libraries, cultural centres, museums, archives, academies, theatres and cinemas, as well as liter-

nande form som ett landsdels- eller minoritetsspråk och att inte motsätta sig återutsändning av radio- och TV-sändningar från grannländer på ett sådant språk. De förbinder sig även att tillse att inga inskränkningar görs i fråga om yttrandefriheten och den fria informationsspridningen i den tryckta pressen på ett språk som brukas i samma eller liknande form som ett landsdels- eller minoritetsspråk. Eftersom utövandet av de ovannämnda friheterna innebär förpliktelser och ansvar, kan det underkastas sådana formaliteter, villkor, inskränkningar eller straff som lagen föreskriver och som är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle, i den nationella säkerhetens, den territoriella integritetens och den allmänna säkerhetens intresse för att förebygga oordning och brott, skydda hälsa eller moral, skydda annans goda namn och rykte och rättigheter, förebygga avslöjande av uppgifter som har mottagits i förtroende, samt upprätthålla rättsväsendets auktoritet och opartiskhet.

3. Parterna förbinder sig att tillse att de personers intressen som använder landsdels- eller minoritetsspråk företräds eller beaktas i sådana organ som med stöd av lag kan komma att inrättas med ansvar att garantera frihet och pluralism för massmedia.

Artikel 12 Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar

1. I fråga om kulturell verksamhet och kulturella inrättningar - särskilt bibliotek, videobibliotek, kulturcentra, muséer, arkiv, akademier, teatrar och biografier, ävensom litterära verk och

ary work and film production, vernacular forms of cultural expression, festivals and the culture industries, including *inter alia* the use of new technologies - the Parties undertake, within the territory in which such languages are used and to the extent that the public authorities are competent, have power or play a role in this field:

a to encourage types of expression and initiative specific to regional or minority languages and foster the different means of access to works produced in these languages;

b to foster the different means of access in other languages to works produced in regional or minority languages by aiding and developing translation, dubbing, post-synchronisation and subtitling activities;

c to foster access in regional or minority languages to works produced in other languages by aiding and developing translation, dubbing, post-synchronisation and subtitling activities;

d to ensure that the bodies responsible for organising or supporting cultural activities of various kinds make appropriate allowance for incorporating the knowledge and use of regional or minority languages and cultures in the undertakings which they initiate or for which they provide backing;

e to promote measures to ensure that the bodies responsible for organising or supporting cultural activities have at their disposal staff who have a full command of the regional or minority language concerned, as well as of the language(s) of the rest of the population;

filmproduktion, uttrycksformer för folklig kultur, festivaler och kulturell företagsamhet, innefattande bl.a. användning av ny teknologi - förbinder sig parterna till följande inom det territorium där sådana språk används och i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är behöriga, har befogenhet eller inflytande:

a) att uppmuntra uttrycksformer och initiativ som utmärker landsdels- eller minoritetsspråk och främja olika sätt att få tillgång till verk framställda på dessa språk,

b) att främja olika sätt att på andra språk få tillgång till verk framställda på ett landsdels- eller minoritetsspråk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och framställning av undertexter,

c) att främja tillgång på landsdels- eller minoritetsspråk till verk framställda på andra språk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och framställning av undertexter,

d) att tillse att de organ som är ansvariga för att anordna eller stödja olika slags kulturell verksamhet avsätter tillräckliga medel för att inkludera kunskaper i och användning av landsdels- eller minoritetsspråk och deras kultur i produktioner som de initierar eller stöder,

e) att främja åtgärder för att tillse att de organ som är ansvariga för att anordna eller stödja kulturell verksamhet förfogar över personal som helt behärskar ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk liksom den övriga befolkningens språk,

f) to encourage direct participation by representatives of the users of a given regional or minority language in providing facilities and planning cultural activities;

g) to encourage and/or facilitate the creation of a body or bodies responsible for collecting, keeping a copy of and presenting or publishing works produced in the regional or minority languages;

h) if necessary, to create and/or promote and finance translation and terminological research services, particularly with a view to maintaining and developing appropriate administrative, commercial, economic, social, technical or legal terminology in each regional or minority language.

2 In respect of territories other than those in which the regional or minority languages are traditionally used, the Parties undertake, if the number of users of a regional or minority language justifies it, to allow, encourage and/or provide appropriate cultural activities and facilities in accordance with the preceding paragraph.

3 The Parties undertake to make appropriate provision, in pursuing their cultural policy abroad, for regional or minority languages and the cultures they reflect.

Article 13 - Economic and social life

1 With regard to economic and social activities, the Parties undertake, within the whole country:

f) att uppmuntra direkt deltagande av företrädare för dem som använder ett visst landsdels- eller minoritetsspråk vid anskaffande av resurser för och planering av kulturell verksamhet,

g) att uppmuntra och/eller underlätta upprättande av organ med uppgift att insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra verk framställda på landsdels- eller minoritetsspråk,

h) att vid behov skapa och/eller främja och bekosta tjänster som avser översättning och terminologisk forskning, särskilt i syfte att bevara eller utveckla lämplig administrativ, kommersiell, ekonomisk, samhällelig, teknisk eller rättslig terminologi på vart och ett av landsdels- eller minoritetsspråken.

2. I fråga om territorier där landsdels- eller minoritetsspråk inte används av hävd, förbinder sig parterna, om antalet användare av ett landsdels- eller minoritetsspråk motiverar detta, att tillåta, uppmuntra och/eller tillhandahålla lämplig kulturell verksamhet och kulturella inrättningar i enlighet med föregående punkt.

3. Parterna förbinder sig att ta vederbörlig hänsyn till landsdels- eller minoritetsspråk och den kultur dessa ger uttryck för när de sprider sin kultur utomlands.

Artikel 13 Ekonomiska och sociala förhållanden

1. I fråga om ekonomisk och social verksamhet förbinder sig parterna till följande med avseende på hela landet:

a to eliminate from their legislation any provision prohibiting or limiting without justifiable reasons the use of regional or minority languages in documents relating to economic or social life, particularly contracts of employment, and in technical documents such as instructions for the use of products or installations;

b to prohibit the insertion in internal regulations of companies and private documents of any clauses excluding or restricting the use of regional or minority languages, at least between users of the same language;

c to oppose practices designed to discourage the use of regional or minority languages in connection with economic or social activities;

d to facilitate and/or encourage the use of regional or minority languages by means other than those specified in the above sub-paragraphs.

2 With regard to economic and social activities, the Parties undertake, in so far as the public authorities are competent, within the territory in which the regional or minority languages are used, and as far as this is reasonably possible:

a to include in their financial and banking regulations provisions which allow, by means of procedures compatible with commercial practice, the use of regional or minority languages in drawing up payment orders (cheques, drafts, etc.) or other financial documents, or, where appropriate, to ensure the implementation of such provisions;

b in the economic and social sectors

a) att från sina lagar ta bort varje bestämmelse som oberättigat förbjuder eller begränsar användning av landsdels- eller minoritetsspråk i handlingar som har avseende på ekonomiska och sociala förhållanden, särskilt i anställningskontrakt och i tekniska dokument som t.ex. bruksanvisningar för varor och utrustning,

b) att i företags interna regler och privata handlingar förbjuda införande av klausuler som utesluter eller inskränker användningen av landsdels- eller minoritetsspråk, åtminstone mellan personer som använder samma språk,

c) att motsätta sig praxis som syftar till att motverka användning av landsdels- eller minoritetsspråk i ekonomisk och social verksamhet,

d) att underlätta och/eller uppmuntra användning av landsdels- eller minoritetsspråk med andra medel än vad som anges i föregående stycken.

2. I fråga om ekonomisk och social verksamhet förbinder sig parterna i den utsträckning de offentliga myndigheterna är behöriga inom territorier där landsdels- eller minoritetsspråk används, och inom rimliga gränser, till följande:

a) att i sina regler för finans- och bankinstitut ta in bestämmelser som, genom förfaringssätt som är förenliga med god affärsmannased, medger användning av landsdels eller minoritetsspråk vid utfärdande av skuldebrev (checker, växlar, osv.), eller andra betalningsförbindelser, eller, när så är lämpligt, att tillse att sådana bestämmelser införs,

b) i de ekonomiska och sociala sekto-

directly under their control (public sector), to organise activities to promote the use of regional or minority languages;

c) to ensure that social care facilities such as hospitals, retirement homes and hostels offer the possibility of receiving and treating in their own language persons using a regional or minority language who are in need of care on grounds of ill-health, old age or for other reasons;

d) to ensure by appropriate means that safety instructions are also drawn up in regional or minority languages;

e) to arrange for information provided by the competent public authorities concerning the rights of consumers to be made available in regional or minority languages.

Article 14 - Transfrontier exchanges

The Parties undertake:

a) to apply existing bilateral and multilateral agreements which bind them with the States in which the same language is used in identical or similar form, or if necessary to seek to conclude such agreements, in such a way as to foster contacts between the users of the same language in the States concerned in the fields of culture, education, information, vocational training and permanent education;

b) for the benefit of regional or minority languages, to facilitate and/or promote co-operation across borders, in particular between regional or local authorities in whose

rer som står under deras direkta kontroll (den offentliga sektorn) att vidta åtgärder för att främja användning av landsdels eller minoritetsspråk,

c) att tillse att i social omsorg vid institutioner såsom sjukhus, pensionärshem och vårdhem möjlighet erbjuds att på deras eget språk ta emot och behandla personer, som använder ett landsdels- eller minoritetsspråk och som är i behov av vård på grund av ohälsa, hög ålder eller av annan orsak,

d) att på lämpligt sätt tillse att säkerhetsanvisningar även avfattas på landsdels- eller minoritetsspråk,

e) att tillse att den information om konsumenters rättigheter som ges ut av de behöriga myndigheterna tillhandahålls på landsdels- eller minoritetsspråk.

Artikel 14 Utbyte över gränserna

Parterna förbinder sig

a) att tillämpa gällande bilaterala och multilaterala avtal som binder dem till stater där samma språk används i samma eller liknande form eller att, vid behov, söka ingå sådana avtal för att främja kontakter mellan dem som använder samma språk i de berörda staterna i fråga om kultur, utbildning, information, yrkesutbildning och vidareutbildning,

b) att underlätta och/eller främja samarbete över gränserna till förmån för landsdels- eller minoritetsspråk, särskilt mellan regionala och lokala myndigheter på vilkas territorium samma

territory the same language is used in identical or similar form.

språk används i samma eller liknande form.

Part IV - Application of the Charter

Del IV Tillämpning av stadgan

Article 15 - Periodical reports

Artikel 15 Periodisk rapportering

1 The Parties shall present periodically to the Secretary General of the Council of Europe, in a form to be prescribed by the Committee of Ministers, a report on their policy pursued in accordance with Part II of this Charter and on the measures taken in application of those provisions of Part III which they have accepted. The first report shall be presented within the year following the entry into force of the Charter with respect to the Party concerned, the other reports at three-yearly intervals after the first report.

1. Parterna skall periodiskt, i en form som skall bestämmas av ministerkommittén, till Europarådets generalsekreterare avge rapport om den politik de har följt i enlighet med del II av denna stadga och om de åtgärder som de har vidtagit för att tillämpa de bestämmelser i del III som de har antagit. Den första rapporten skall avges inom ett år efter stadgans ikraftträdande med avseende på den berörda parten. De följande rapporterna avges med tre års mellanrum efter den första rapporten.

2 The Parties shall make their reports public.

2. Parterna skall offentliggöra sina rapporter.

Article 16 - Examination of the reports

Artikel 16 Granskning av rapporterna

1 The reports presented to the Secretary General of the Council of Europe under Article 15 shall be examined by a committee of experts constituted in accordance with Article 17.

1. De rapporter som avges till Europarådets generalsekreterare enligt artikel 15 skall granskas av en expertkommitté inrättad i enlighet med artikel 17.

2 Bodies or associations legally established in a Party may draw the attention of the committee of experts to matters relating to the undertakings entered into by that Party under Part III of this Charter. After consulting the Party concerned, the committee of experts may take account of this information in the preparation of the report specified in paragraph 3 below.

2. Organ eller sammanslutningar lagligt upprättade i en part får fästa expertkommitténs uppmärksamhet på frågor som hänför sig till de åtaganden som ifrågavarande part har gjort enligt del III i denna stadga. Efter samråd med den berörda parten får expertkommittén ta i beaktande dessa uppgifter när den sammanställer den rapport som avses i punkt 3 nedan. Dessa organ eller sammanslutningar får även

These bodies or associations can furthermore submit statements concerning the policy pursued by a Party in accordance with Part II.

avge yttranden om den politik som följs av en part i enlighet med del II.

3 On the basis of the reports specified in paragraph 1 and the information mentioned in paragraph 2, the committee of experts shall prepare a report for the Committee of Ministers. This report shall be accompanied by the comments which the Parties have been requested to make and may be made public by the Committee of Ministers.

3. På grundval av de rapporter som avses i punkt 1 och de uppgifter som avses i punkt 2 ovan skall expertkommittén sammanställa en rapport till ministerkommittén. Denna rapport skall åtföljas av de kommentarer som parterna har ombetts att göra och får offentliggöras av ministerkommittén.

4 The report specified in paragraph 3 shall contain in particular the proposals of the committee of experts to the Committee of Ministers for the preparation of such recommendations of the latter body to one or more of the Parties as may be required.

4. Den rapport som avses i punkt 3 skall särskilt innehålla expertkommitténs förslag till ministerkommittén för beredning av dennas eventuella rekommendationer till en eller flera av parterna.

5 The Secretary General of the Council of Europe shall make a two-yearly detailed report to the Parliamentary Assembly on the application of the Charter.

5. Europarådets generalsekreterare skall vartannat år avge en detaljerad rapport till parlamentarikerförsamlingen om tillämpningen av stadgan.

Article 17 - Committee of experts

Artikel 17 Expertkommittén

1 The committee of experts shall be composed of one member per Party, appointed by the Committee of Ministers from a list of individuals of the highest integrity and recognised competence in the matters dealt with in the Charter, who shall be nominated by the Party concerned.

1. Expertkommittén skall bestå av en medlem från varje part som förordnas av ministerkommittén från en av den berörda parten upprättad lista över personer med högsta integritet och erkänd sakkunskap i de frågor som stadgan avser.

2 Members of the committee shall be appointed for a period of six years and shall be eligible for reappointment. A member who is unable to complete a term of office shall be replaced in accordance with the proce-

2. Medlemmarna av kommittén skall utses för en tid av sex år och skall kunna omväljas. En medlem som inte kan fullgöra en mandatperiod, skall ersättas i enlighet med förfarandet i punkt 1 och ersättaren skall fullfölja sin

dure laid down in paragraph 1, and the replacing member shall complete his predecessor's term of office.

företrädares mandatperiod.

3 The committee of experts shall adopt rules of procedure. Its secretarial services shall be provided by the Secretary General of the Council of Europe.

3. Expertkommittén skall anta en arbetsordning. Sekretariatsfunktionen skall tillhandahållas av Europarådets generalsekreterare.

Part V - Final provisions

Del V Slutbestämmelser

Article 18

This Charter shall be open for signature by the member States of the Council of Europe. It is subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Artikel 18

Denna stadga skall vara öppen för undertecknande av Europarådets medlemsstater. Den skall ratificeras, godtas eller godkännas. Ratifikations-, godtagande eller godkännandeinstrument skall deponeras hos Europarådets generalsekreterare.

Article 19

1 This Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which five member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Charter in accordance with the provisions of Article 18.

Artikel 19

1. Denna stadga skall träda i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en tid på tre månader räknat från dagen då fem medlemsstater i Europarådet har uttryckt sitt samtycke till att vara bundna av stadgan i enlighet med bestämmelserna i artikel 18.

2 In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

2. För en medlemsstat som senare uttrycker sitt samtycke till att bli bunden av stadgan, skall den träda i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en tid på tre månader efter dagen för deponering av ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrumentet.

Article 20

1 After the entry into force of this

Artikel 20

1. Sedan denna stadga har trätt i kraft

Charter, the Committee of Ministers of the Council of Europe may invite any State not a member of the Council of Europe to accede to this Charter.

2 In respect of any acceding State, the Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of deposit of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 21

1 Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, make one or more reservations to paragraphs 2 to 5 of Article 7 of this Charter. No other reservation may be made.

2 Any Contracting State which has made a reservation under the preceding paragraph may wholly or partly withdraw it by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe. The withdrawal shall take effect on the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article 22

1 Any Party may at any time denounce this Charter by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.

2 Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of six months after the date

får Europarådets ministerkommitté inbjuda stater som inte är medlemmar av Europarådet att ansluta sig till den.

2. För varje stat som ansluter sig skall stadgan träda i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en tid av tre månader efter dagen för deponering av anslutningsinstrumentet hos Europarådets generalsekreterare.

Artikel 21

1. En stat får när den undertecknar stadgan eller deponerar sitt ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument avge en eller flera reservationer till punkterna 2 - 5 i artikel 7 i stadgan. Inga andra reservationer får göras.

2. En fördragsslutande stat som har gjort en reservation enligt föregående punkt får helt eller delvis återta denna genom ett meddelande till Europarådets generalsekreterare. Återtagandet skall träda i kraft den dag då generalsekreteraren mottar ett sådant meddelande.

Artikel 22

1. En part får när som helst säga upp denna stadga genom ett meddelande till Europarådets generalsekreterare.

2. Uppsägningen skall träda i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en tid av sex månader efter den dag då generalsekreteraren

of receipt of the notification by the Secretary General.

mottog meddelandet.

Article 23

Artikel 23

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council and any State which has acceded to this Charter of:

Europarådets generalsekreterare skall meddela rådets medlemsstater och alla andra stater som har anslutit sig till denna stadga om

a any signature;

a) varje undertecknande,

b the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;

b) deponering av varje ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument,

c any date of entry into force of this Charter in accordance with Articles 19 and 20;

c) varje datum för denna stadgas ikraftträdande enligt artikel 19 och 20,

d any notification received in application of the provisions of Article 3, paragraph 2;

d) varje meddelande som mottas om tillämpning av bestämmelserna i artikel 3 punkt 2, samt

e any other act, notification or communication relating to this Charter.

e) varje annan rättsakt, notifikation eller meddelande som rör denna stadga.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Charter.

Till bekräftelse härpå har undertecknade, därtill vederbörligen bemyndigade, undertecknat denna stadga.

Done at Strasbourg, this 5th day of November 1992, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe and to any State invited to accede to this Charter.

Upprättad i Strasbourg den 5 november 1992 på engelska och franska språken, vilka båda texter är lika giltiga, i ett enda exemplar som skall deponeras i Europarådets arkiv. Europarådets generalsekreterare skall överlämna bestyrkta avskrifter till varje medlemsstat i Europarådet och till varje annan stat som har inbjudits att ansluta sig till denna stadga.

Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter

Framework Convention for the Protection of National Minorities

Strasbourg, 1.feb. 1995

I det följande återges konventionstexten på engelska och svenska.

The member States of the Council of Europe and the other States, signatories to the present framework Convention,	De medlemsstater i Europarådet och övriga stater som undertecknat denna ramkonvention,
Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve greater unity between its members for the purpose of safeguarding and realising the ideals and principles which are their common heritage;	som beaktar att Europarådets syfte är att uppnå en fastare enhet mellan sina medlemmar för att skydda och förverkliga de ideal och principer som utgör deras gemensamma arv,
Considering that one of the methods by which that aim is to be pursued is the maintenance and further realisation of human rights and fundamental freedoms;	som beaktar att ett av medlen att förverkliga detta syfte är att upprätthålla och utveckla de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna,
Wishing to follow-up the Declaration of the Heads of State and Government of the member States of the Council of Europe adopted in Vienna on 9 October 1993;	som önskar följa upp den deklaration av stats- och regeringscheferna i Europarådets medlemsstater som antogs i Wien den 9 oktober 1993,
Being resolved to protect within their respective territories the existence of national minorities;	som är beslutna att inom sina respektive territorier skydda de nationella minoriteternas fortlevnad,
Considering that the upheavals of European history have shown that the protection of national minorities is essential to stability, democratic security and peace in this continent;	som anser att omvälvningarna i Europas historia har visat att skydd av nationella minoriteter är nödvändigt för stabilitet, demokratisk säkerhet och fred på denna kontinent,
Considering that a pluralist and genuinely democratic society should not only respect the ethnic, cultural, linguistic and religious identity of each person belonging to a national minority, but also create appropriate conditions enabling them to express, preserve and develop this identity;	som anser att ett pluralistiskt och i sann mening demokratiskt samhälle inte endast bör respektera den etniska, kulturella, språkliga och religiösa identiteten för varje person som tillhör en nationell minoritet utan även skapa lämpliga förutsättningar för att göra det möjligt att uttrycka, bevara och utveckla denna identitet,
Considering that the creation of a cli-	som anser att upprättandet av ett kli-

mate of tolerance and dialogue is necessary to enable cultural diversity to be a source and a factor, not of division, but of enrichment for each society;

Considering that the realisation of a tolerant and prosperous Europe does not depend solely on co-operation between States but also requires trans-frontier co-operation between local and regional authorities without prejudice to the constitution and territorial integrity of each State;

Having regard to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the Protocols thereto;

Having regard to the commitments concerning the protection of national minorities in United Nations conventions and declarations and in the documents of the Conference on Security and Co-operation in Europe, particularly the Copenhagen Document of 29 June 1990;

Being resolved to define the principles to be respected and the obligations which flow from them in order to ensure, in the member States and such other States as may become Parties to the present instrument, the effective protection of national minorities and of the rights and freedoms of persons belonging to those minorities, within the rule of law, respecting the territorial integrity and national sovereignty of states;

mat präglat av tolerans och av öppen dialog är nödvändigt för att kulturell mångfald skall kunna bli en källa och en faktor - inte till söndring - utan till berikande för varje samhälle,

som anser att förverkligandet av ett tolerant och välmående Europa inte endast beror på samarbete mellan staterna utan även kräver samarbete över gränserna mellan lokala och regionala myndigheter utan att detta inverkar på varje stats författning och territoriella integritet,

som beaktar konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna och dess protokoll,

som beaktar åtagandena om skydd för nationella minoriteter i Förenta nationernas konventioner och förklaringar samt i akterna från Konferensen om säkerhet och samarbete i Europa, särskilt Köpenhamnsdokumentet från den 29 juni 1990,

som är beslutna att definiera de principer som skall respekteras och de skyldigheter som följer av dem i syfte att i medlemsstaterna och i sådana andra stater som kan bli parter i detta instrument tillförsäkra ett effektivt skydd för nationella minoriteter och de rättigheter och friheter som tillkommer personer som tillhör dessa minoriteter, i enlighet med rättsstatens principer, varvid hänsyn skall tas till staternas territoriella integritet och nationella

Being determined to implement the principles set out in this framework Convention through national legislation and appropriate governmental policies,

suveränitet,
som är fast beslutna att förverkliga de principer som kommer till uttryck i denna ramkonvention genom nationell lagstiftning och lämplig regeringspolitik,

Have agreed as follows:

har kommit överens om följande:

Section I

Del I

Article 1

Artikel 1

The protection of national minorities and of the rights and freedoms of persons belonging to those minorities forms an integral part of the international protection of human rights, and as such falls within the scope of international co-operation.

Skyddet av nationella minoriteter och av de rättigheter och friheter som tillkommer personer som tillhör dessa minoriteter utgör en integrerad del av det internationella skyddet av mänskliga rättigheter och faller som sådant inom ramen för internationellt samarbete.

Article 2

Artikel 2

The provisions of this framework Convention shall be applied in good faith, in a spirit of understanding and tolerance and in conformity with the principles of good neighbourliness, friendly relations and co-operation between States.

Bestämmelserna i denna ramkonvention skall tillämpas i god tro, i en anda av förståelse och tolerans samt i enlighet med principerna om gott grannförhållande, vänskapliga relationer och samarbete mellan stater.

Article 3

Artikel 3

1. Every person belonging to a national minority shall have the right freely to choose to be treated or not to be treated as such and no disadvantage shall result from this choice or from the exercise of the rights which are connected to that choice.

1. Var och en som tillhör en nationell minoritet skall ha rätt att fritt välja att behandlas eller inte behandlas som sådan och ingen nackdel skall följa av detta val eller av utövandet av de rättigheter som är förbundna med detta val.

2. Persons belonging to national minorities may exercise the rights and enjoy the freedoms flowing from the principles enshrined in the present framework Convention individually as well as community with others.

Section II

Article 4

1. The Parties undertake to guarantee to persons belonging to national minorities the rights of equality before the law and of equal protection of the law. In this respect, any discrimination based on belonging to a national minority shall be prohibited.

2. The Parties undertake to adopt where necessary, adequate measures in order to promote, in all areas of economic, social, political and cultural life, full and effective equality between persons belonging to a national minority and those belonging to the majority. In this respect, they shall take due account of the specific conditions of the persons belonging to national minorities.

3. The measures adopted in accordance with paragraph 2 shall not be considered to be an act of discrimination.

Article 5

1. The Parties undertake to promote the conditions necessary for persons belonging to national minorities to maintain and develop their culture, and to

2. De som tillhör nationella minoriteter får utöva de rättigheter och åtnjuta de friheter som följer av de principer som anges i denna ramkonvention enskilt och i gemenskap med andra.

Del II

Artikel 4

1. Parterna åtar sig att tillförsäkra personer som tillhör en nationell minoritet rätt till likhet inför lagen och till lika skydd av lagen. I detta hänseende skall all diskriminering på grundval av tillhörighet till en nationell minoritet vara förbjuden.

2. Parterna åtar sig att där så är nödvändigt vidta lämpliga åtgärder för att inom alla områden av det ekonomiska, sociala, politiska och kulturella livet främja fullständig och effektiv jämlikhet mellan personer som tillhör en nationell minoritet och personer som tillhör majoritetsbefolkningen. I detta hänseende skall parterna ta vederbörlig hänsyn till de särskilda omständigheterna för de personer som tillhör nationella minoriteter.

3. De åtgärder som vidtas i enlighet med punkt 2 skall inte betraktas som en diskriminerande handling.

Artikel 5

1. Parterna åtar sig att främja de förutsättningar som är nödvändiga för att personer som tillhör nationella minoriteter skall kunna bibehålla och

preserve the essential elements of their identity, namely their religion, language, traditions and cultural heritage.

utveckla sin kultur och bevara de väsentliga beståndsdelarna av sin identitet, nämligen religion, språk, traditioner och kulturarv.

2. Without prejudice to measures taken in pursuance of their general integration policy, the Parties shall refrain from policies or practices aimed at assimilation of persons belonging to national minorities against their will and shall protect these persons from any action aimed at such assimilation.

2. Utan att inverka på de åtgärder som vidtas i enlighet med sin allmänna integrationspolitik skall parterna avhålla sig från åtgärder eller metoder som syftar till assimilering av personer som tillhör nationella minoriteter mot dessa personers vilja och skall skydda dem mot alla åtgärder som syftar till sådan assimilering.

Article 6

1. The Parties shall encourage a spirit of tolerance and intercultural dialogue and take effective measures to promote mutual respect and understanding and co-operation among all persons living on their territory, irrespective of those persons' ethnic, cultural, linguistic or religious identity, in particular in the fields of education, culture and the media.

Artikel 6

1. Parterna skall uppmuntra en anda av tolerans och mellankulturell dialog och vidta effektiva åtgärder för att främja ömsesidig respekt och förståelse samt samarbete mellan alla personer som bor inom deras territorium, oavsett dessa personers etniska, kulturella, språkliga eller religiösa identitet, särskilt på utbildnings- och kulturområdet samt inom massmedia.

2. The Parties undertake to take appropriate measures to protect persons who may be subject to threats or acts of discrimination, hostility or violence as a result of their ethnic, cultural, linguistic or religious identity.

2. Parterna åtar sig att vidta lämpliga åtgärder för att skydda personer som kan utsättas för hot om eller utförande av diskriminerande handlingar, fientlighet eller våld till följd av deras etniska, kulturella, språkliga eller religiösa identitet.

Article 7

The Parties shall ensure respect for the right of every person belonging to a national minority to freedom of peaceful

Artikel 7

Parterna skall säkerställa respekt för rätten för den som tillhör en nationell minoritet till frihet att delta i fredliga

assembly, freedom of association, freedom of expression, and freedom of thought, conscience and religion.

sammankomster, till föreningsfrihet, yttrandefrihet, tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet.

Article 8

Artikel 8

The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to manifest his or her religion or belief and to establish religious institutions, organisations and associations.

Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att utöva sin religion eller tro och att upprätta religiösa institutioner, organisationer och sammanslutningar.

Article 9

Artikel 9

1. The Parties undertake to recognise that the right to freedom of expression of every person belonging to a national minority includes freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas in the minority language, without interference by public authorities and regardless of frontiers. The Parties shall ensure, within the framework of their legal systems, that persons belonging to a national minority are not discriminated against in their access to the media.

1. Parterna åtar sig att erkänna att rätten till yttrandefrihet för den som tillhör en nationell minoritet innefattar åsiktsfrihet och frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar på minoritetsspråket utan ingripande av offentliga myndigheter och oberoende av territoriella gränser. Parterna skall inom ramen för sina rättssystem säkerställa att personer som tillhör en nationell minoritet inte utsätts för diskriminering när det gäller deras tillträde till massmedia.

2. Paragraph 1 shall not prevent Parties from requiring the licensing, without discrimination and based on objective criteria, of sound radio and television broadcasting, or cinema enterprises.

2. Bestämmelserna i punkt 1 skall inte hindra parterna från att utan diskriminering och på grundval av objektiva kriterier kräva tillstånd för radio-, televisions- eller biograföretag.

3. The Parties shall not hinder the creation and the use of printed media by persons belonging to national minorities. In the legal framework of sound radio and television broadcasting, they shall ensure, as far as possible, and taking into account the provisions of para-

3. Parterna skall inte hindra dem som tillhör nationella minoriteter från att framställa och använda tryckta media. Inom den rättsliga ramen för radio- och televisionssändningar skall de, så långt möjligt och med beaktande av bestämmelserna i punkt 1, säkerställa

graph 1, that persons belonging to national minorities are granted the possibility of creating and using their own media.

4. In the framework of their legal systems, the Parties shall adopt adequate measures in order to facilitate access to the media for persons belonging to national minorities and in order to promote tolerance and permit cultural pluralism.

Article 10

1. Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to use freely and without interference his or her minority language, in private and in public, orally and in writing.

2. In areas inhabited by persons belonging to national minorities traditionally or in substantial numbers, if those persons so request and where such a request corresponds to a real need, the Parties shall endeavour to ensure, as far as possible the conditions which would make it possible to use the minority language in relations between those persons and the administrative authorities.

3. The Parties undertake to guarantee the right of every person belonging to a national minority to be informed promptly, in a language which he or she understands, or the reasons for his or her arrest, and of the nature and cause of any accusation against him or her, and to defend himself or herself in this language, if necessary with the free

att de som tillhör nationella minoriteter medges möjlighet att framställa och använda sina egna media.

4. Parterna skall inom ramen för sina rättssystem vidta lämpliga åtgärder för att underlätta tillträde till massmedia för personer som tillhör nationella minoriteter och i syfte att främja tolerans och tillåta kulturell mångfald.

Artikel 10

1. Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att fritt och utan ingripande använda sitt minoritetsspråk privat och offentligt, och såväl muntligt som skriftligt.

2. I områden som av hävd eller i betydande antal bebos av personer som tillhör nationella minoriteter skall parterna, om dessa personer begär detta och om en sådan begäran motsvarar ett verkligt behov, sträva efter att så långt möjligt säkerställa att de förutsättningar finns som skulle göra det möjligt att använda minoritetsspråket i umgänget mellan dessa personer och förvaltningsmyndigheterna.

3. Parterna åtar sig att tillförsäkra varje person som tillhör en nationell minoritet rätt att ofördröjligen, på ett språk som han eller hon förstår, bli underrättad om skälen för hans eller hennes frihetsberövande och om beskaffenheten av och orsaken till anklagelser mot honom eller henne samt rätt att försvara sig på detta

assistance of an interpreter.

språk, om nödvändigt med gratis biträde av en tolk.

Article 11

Artikel 11

1. The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to use his or her surname (patronym) and first names in the minority language and the right to official recognition of them, according to modalities provided for in their legal system.

1. Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att använda sitt efternamn (faders namn) och förnamn på minoritetsspråket och rätt till officiellt erkännande av dessa namn i enlighet med bestämmelserna i respektive parts rättssystem.

2. The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to display in his or her minority language signs, inscriptions and other information of a private nature visible to the public.

2. Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att på sitt minoritetsspråk sätta upp skyltar, anslag och annan information av privat natur, som kan ses av allmänheten.

3. In areas traditionally inhabited by substantial numbers of persons belonging to a national minority, the Parties shall endeavour, in the framework of their legal system, including, where appropriate, agreements with other States, and taking into account their specific conditions, to display traditional local names, street names and other topographical indications intended for the public also in the minority language when there is a sufficient demand for such indications.

3. I områden som av hävd och i betydande antal bebos av personer som tillhör en nationell minoritet skall parterna sträva efter att, inom ramen för sina respektive rättssystem, innefattande, där det är lämpligt, överenskommelser med andra stater, och med beaktande av sina speciella förutsättningar, visa traditionella ortnamn, gatunamn och andra topografiska anvisningar avsedda för allmänheten även på minoritetsspråket, när det finns tillräcklig efterfrågan på sådana anvisningar.

Article 12

Artikel 12

1. The Parties shall, where appropriate, take measures in the fields of education and research to foster knowledge of the culture, history, language and religion of

1. Parterna skall, där det är lämpligt vidta åtgärder på utbildnings- och forskningsområdet för att främja kunskapen om sina nationella minoriteters

their national minorities and of the majority.

2. In this context the Parties shall inter alia provide adequate opportunities for teacher training and access to textbooks, and facilitate contacts among students and teachers of different communities.

3. The Parties undertake to promote equal opportunities for access to education at all levels for persons belonging to national minorities.

Article 13

1. Within the framework of their education systems, the Parties shall recognise that persons belonging to a national minority have the right to set up and to manage their own private educational and training establishments.

2. The exercise of this right shall not entail any financial obligation for the Parties.

Article 14

1. The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to learn his or her minority language.

2. In areas inhabited by persons belonging to national minorities traditionally or in substantial numbers, if there is sufficient demand, the Parties shall endeavour to ensure, as far as possible and within the framework of their education systems, that persons belonging

liksom om majoritetens kultur, historia, språk och religion.

2. I detta sammanhang skall parterna bland annat bereda lämpliga möjligheter till lärarutbildning och tillgång till läroböcker samt underlätta kontakter mellan studerande och lärare i olika befolkningsgrupper.

3. Parterna åtar sig att främja lika möjligheter till tillträde till utbildning på alla nivåer för personer som tillhör nationella minoriteter.

Artikel 13

1. Parterna skall inom ramen för sina utbildningssystem tillerkänna dem som tillhör en nationell minoritet rätt att inrätta och driva sina egna enskilda utbildningsinstitutioner.

2. Utövandet av denna rätt skall inte medföra något ekonomiskt åtagande för parterna.

Artikel 14

1. Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att lära sig sitt minoritetsspråk.

2. I områden som av hävd eller i betydande antal bebos av personer som tillhör nationella minoriteter skall parterna, om det finns tillräcklig efterfrågan, sträva efter att så långt möjligt och inom ramen för sina respektive utbildningssystem säkerställa att den som

to those minorities have adequate opportunities for being taught the minority language or for receiving instruction in this language.

3. Paragraph 2 of this article shall be implemented without prejudice to the learning of the official language or the teaching in this language.

Article 15

The Parties shall create the conditions necessary for the effective participation of persons belonging to national minorities in cultural, social and economic life and in public affairs, in particular those affecting them.

Article 16

The Parties shall refrain from measures which alter the proportions of the population in areas inhabited by persons belonging to national minorities and are aimed at restricting the rights and freedoms flowing from the principles enshrined in the present framework Convention.

Article 17

1. The Parties undertake not to interfere with the right of persons belonging to national minorities to establish and maintain free and peaceful contacts across frontiers with persons lawfully staying in others States, in particular those with whom they share an ethnic, cultural, linguistic or religious identity, or a common cultural heritage.

tillhör dessa minoriteter har tillfredsställande möjligheter till undervisning i minoritetsspråket eller till undervisning på detta språk.

3. Punkt 2 i denna artikel skall genomföras utan att göra intrång på inläringen av det officiella språket eller undervisningen på detta språk.

Artikel 15

Parterna skall skapa nödvändiga förutsättningar för att den som tillhör nationella minoriteter effektivt skall kunna delta i det kulturella, sociala och ekonomiska livet samt i offentliga angelägenheter, särskilt sådana som berör dem.

Artikel 16

Parterna skall avhålla sig från åtgärder som ändrar befolkningsproportionerna i områden som bebos av personer som tillhör nationella minoriteter och syftar till att inskränka de rättigheter och friheter som följer av principerna i denna ramkonvention.

Artikel 17

1. Parterna åtar sig att inte göra intrång på rätten för personer som tillhör nationella minoriteter att upprätta och upprätthålla fria och fredliga kontakter över gränserna med personer som lagligen vistas i andra stater, särskilt med sådana personer med vilka de delar en etnisk, kulturell, språklig eller religiös identitet eller ett gemensamt kulturarv.

2. The Parties undertake not to interfere with the right of persons belonging to national minorities to participate in the activities of nongovernmental organisations, both at the national and international levels.

Article 18

1. The Parties shall endeavour to conclude, where necessary, bilateral and multilateral agreements with other States, in particular neighbouring States, in order to ensure the protection of persons belonging to the national minorities concerned.

2. Where relevant, the Parties shall take measures to encourage transfrontier cooperation.

Article 19

The Parties undertake to respect and implement the principles enshrined in the present framework Convention making, where necessary, only those limitations, restrictions or derogations which are provided for in international legal instruments, in particular the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, in so far as they are relevant to the rights and freedoms flowing from the said principles.

Section III

Article 20

In the exercise of the rights and freedoms flowing from the principles enshrined in the present framework

2. Parterna åtar sig att inte göra intrång på rätten för personer som tillhör nationella minoriteter att delta i verksamheter i frivilligorganisationer på det nationella och internationella planet.

Artikel 18

1. Parterna skall sträva efter att där så är nödvändigt ingå bilaterala och multilaterala avtal med andra stater, särskilt med grannstater, i syfte att säkerställa skydd för personer som tillhör berörda nationella minoriteter.

2. Parterna skall i tillämpliga fall vidta åtgärder för att främja samarbete över gränserna.

Artikel 19

Parterna åtar sig att respektera och genomföra principerna i denna ramkonvention och där så är nödvändigt göra endast de begränsningar, inskränkningar eller undantag som föreskrivs i internationella rättsakter, särskilt konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, i den mån de är tillämpliga på de rättigheter och friheter som följer av de nämnda principerna.

Del III

Artikel 20

Vid utövandet av de rättigheter och åtnjutandet av de friheter som följer av principerna i denna ramkonvention

Convention, any person belonging to a national minority shall respect the national legislation and the rights of others, in particular those of persons belonging to the majority or to other national minorities.

skall den som tillhör en nationell minoritet följa den nationella lagen och andras rättigheter, särskilt de som tillkommer personer som tillhör majoriteten eller ingår i andra nationella minoriteter.

Article 21

Artikel 21

Nothing in the present framework Convention shall be interpreted as implying any right to engage in any activity or perform any act contrary to the fundamental principles of international law and in particular of the sovereign equality, territorial integrity and political independence of States.

Ingen bestämmelse i denna ramkonvention skall tolkas som att ge rättighet att bedriva någon verksamhet eller utföra någon handling som strider mot grundläggande folkrättsliga principer, särskilt staters suveräna jämlikhet, territoriella integritet och politiska oberoende.

Article 22

Artikel 22

Nothing in the present framework Convention shall be construed as limiting or derogating from any of the human rights and fundamental freedoms which may be ensured under the laws of any Contracting Party or under any other agreement to which it is a Party.

Ingen bestämmelse i denna ramkonvention skall tolkas som att innebära en begränsning av eller en avvikelse från de mänskliga rättigheter och grundläggande friheter som kan vara garanterade i en fördragsslutande parts lagar eller i ett annat avtal som den är bunden av.

Article 23

Artikel 23

The rights and freedoms flowing from the principles enshrined in the present framework Convention, shall in so far as they are the subject of a corresponding provisions in the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms or in the Protocols thereto, be understood so as to conform to the latter provisions.

De rättigheter och friheter som följer av principerna i denna ramkonvention skall, i den mån de omfattas av motsvarande bestämmelser i konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna och dess tilläggsprotokoll, tolkas som att stämma överens med dessa bestämmelser.

Section IV

Del IV

Article 24

1. The Committee of Ministers of the Council of Europe shall monitor the implementation of this framework Convention by the Contracting Parties.

2. The Parties which are not members of the Council of Europe shall participate in the implementation mechanism, according to modalities to be determined.

Article 25

1. Within a period of one year following the entry into force of this framework Convention in respect of a Contracting Party, the latter shall transmit to the Secretary General of the Council of Europe full information on the legislative and other measures taken to give effect to the principles set out in this framework Convention.

2. Thereafter, each Party shall transmit to the Secretary General on a periodical basis and whenever the Committee of Ministers so requests any further information of relevance to the implementation of this framework Convention.

3. The Secretary General shall forward to the Committee of Ministers the information transmitted under the terms of this Article.

Article 26

1. In evaluating the adequacy of the measures taken by the Parties to give

Artikel 24

1. Europarådets ministerkommitté skall övervaka de fördragsslutande parternas genomförande av denna ramkonvention.

2. Parter som inte är medlemmar av Europarådet skall delta i genomförandemekanismen enligt bestämmelser som senare skall fastställas.

Artikel 25

1. Inom en period om ett år efter denna ramkonventions ikraftträdande för en fördragsslutande part skall parten till Europarådets generalsekreterare meddela fullständig information om de lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder som den har vidtagit för att genomföra de principer som anges i denna ramkonvention.

2. Därefter skall varje part, periodiskt och när ministerkommittén begär detta, meddela ytterligare information till generalsekreteraren med avseende på genomförandet av denna ramkonvention.

3. Generalsekreteraren skall till ministerkommittén överlämna den information som meddelats i enlighet med bestämmelserna i denna artikel.

Artikel 26

1. Vid prövningen av lämpligheten av de åtgärder som vidtagits av parterna

effect to the principles set out in this framework Convention the Committee of Ministers shall be assisted by an advisory committee, the members of which shall have recognised expertise in the field of the protection of national minorities.

2. The composition of this advisory committee and its procedure shall be determined by the Committee of Ministers within a period of one year following the entry into force of this framework Convention.

Section V

Article 27

This framework Convention shall be open for signature by the member States of the Council of Europe. Up until the date when the Convention enters into force, it shall also be open for signature by any other State so invited by the Committee of Ministers. It is subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 28

1. This framework Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which twelve member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Convention in accordance with the provisions of

för att genomföra de principer som anges i denna ramkonvention skall ministerkommittén biträdas av en rådgivande kommitté vars medlemmar skall ha erkänd sakkunskap i fråga om skydd för nationella minoriteter.

2. Sammansättningen av den rådgivande kommittén och dess arbetsordning skall fastställas av ministerkommittén inom ett år efter denna ramkonventions ikraftträdande.

Del V

Artikel 27

Denna ramkonvention skall vara öppen för undertecknande av Europarådets medlemsstater. Fram till den dag då konventionen träder i kraft skall den även vara öppen för undertecknande av varje annan stat som inbjudits därtill av ministerkommittén. Den skall ratificeras, godtas eller godkännas. Ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument skall deponeras hos Europarådets generalsekreterare.

Artikel 28

1. Denna ramkonvention träder i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader från den dag då tolv medlemsstater i Europarådet har uttryckt sitt samtycke till att vara bundna av konventionen i enlighet med bestämmelserna i artikel 27.

Article 27.

2. In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the framework Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

2. I förhållande till en medlemsstat som senare uttrycker sitt samtycke till att vara bunden av ramkonventionen träder denna i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader från dagen för deponeringen av ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrumentet.

Article 29

1. After the entry into force of this framework Convention and after consulting the Contracting States, the Conunittee of the Ministers of the Council of Europe may invite to accede to the Convention, by a decision taken by the majority provided for in Article 20.d of the Statute of the Council of Europe, any non-member State of the Council of Europe which, invited to sign in accordance with the provisions of Article 27, has not yet done so, and any other non-member State.

Artikel 29

1. Efter det att denna ramkonvention har trätt i kraft och efter samråd med de fördragsslutande staterna kan Europarådets ministerkommitté, genom ett beslut som fattas med den majoritet som föreskrivs i artikel 20 d i Europarådets stadga, inbjuda varje stat att ansluta sig som inte är medlem av Europarådet och som inbjudits att underteckna ramkonventionen i enlighet med bestämmelserna i artikel 27, men ännu inte har gjort detta, och alla andra icke-medlemsstater.

2. In respect of any acceding State, the framework Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

2. Med avseende på en anslutande stat träder ramkonventionen i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader från den dag då anslutningsinstrumentet deponerades hos Europarådets generalsekreterare.

Article 30

1. Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument

Artikel 30

1. En stat får vid undertecknandet eller när den deponerar sitt ratifikations-,

of ratification, acceptance, approval or accession, specify the territory or territories for whose international relations it is responsible to which this framework Convention shall apply.

2. Any State may at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this framework Convention to any other territory specified in the declaration. In respect of such territory the framework Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such declaration by the Secretary General.

3. Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn by a notification addressed to the Secretary General. The withdrawal shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article 31

1. Any Party may at any time denounce this framework Convention by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.

2. Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of six months after the date of receipt of

godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument ange på vilket territorium eller på vilka territorier, för vars internationella förbindelser den är ansvarig, denna ramkonvention skall vara tillämplig.

2. En stat kan vid en senare tidpunkt genom en förklaring till Europarådets generalsekreterare utsträcka tillämpningen av denna ramkonvention till ett annat territorium som anges i förklaringen. För ett sådant territorium träder ramkonventionen i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader från den dag då generalsekreteraren mottog förklaringen.

3. En förklaring som avgetts enligt de två föregående punkterna kan, med avseende på ett territorium som angetts i förklaringen, återtogs genom underrättelse till generalsekreteraren. Återtagandet träder i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader från den dag då generalsekreteraren mottog underrättelsen.

Artikel 31

1. En part kan vid vilken tidpunkt som helst säga upp denna ramkonvention genom notifikation till Europarådets generalsekreterare.

2. Uppsägningen träder i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om sex månader från den dag då generalsekre-

the notification by the Secretary General.

taren mottog notifikationen.

Article 32

Artikel 32

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council, other signatory States and any State which has acceded to this framework Convention, of:

Europarådets generalsekreterare skall underrätta Europarådets medlemsstater, andra signatärstater och varje annan stat som har anslutit sig till denna ramkonvention om

a) any signature;

a) undertecknande,

b) the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;

b) deponering av ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument

c) any date of entry into force of this framework Convention in accordance with Articles 28, 29 and 30;

c) dag för denna ramkonventions ikraftträdande enligt artiklarna 28, 29 och 30,

d) any other act, notification or communication relating to this framework Convention.

d) andra åtgärder, notifikationer eller meddelanden som rör denna ramkonvention.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this framework Convention.

Till bekräftelse härav har undertecknade, därtill vederbörligen befullmäktigade, undertecknat denna ramkonvention.

Done at Strasbourg, this 1st day of February 1995, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe and to any State invited to sign or accede to this framework Convention.

Upprättad i Strasbourg den 1 februari 1995 på engelska och franska, vilka båda texter är lika giltiga, i ett enda exemplar som skall deponeras i Europarådets arkiv. Europarådets generalsekreterare skall sända bestyrkta kopior till varje medlemsstat i Europarådet och till varje annan stat som har inbjudits att underteckna eller ansluta sig till denna ramkonvention.

Redovisning av enkätundersökning

Redovisning av utredningens enkätundersökning angående samiska språket

Nedan redovisas resultaten från en enkätundersökning som utredningen genomförde våren/sommaren 2005 bland samer boende i delar av Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Dalarnas län.

Ca 2 200 enkäter distribuerades till enskilda genom olika nätverk, bl.a. samebyar och sameföreningar. Ett antal enkäter sändes även till personer boende i regionen, som finns upptagna i vallängden för val till Sametinget.

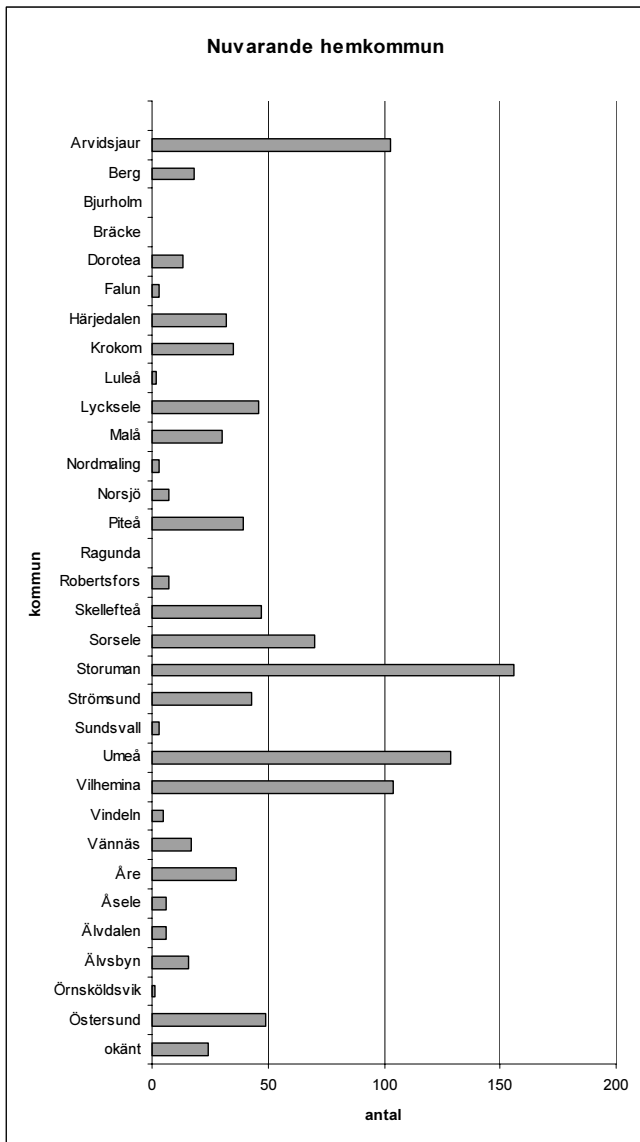
Resultaten från totalt 1 051 enkätsvar redovisas nedan. Ett antal enkäter (4 st) har inkommit så sent att de inte kunnat tas med vid sammanställningen. 4 enkäter har kommit i retur.

Antalet lämnade svar för respektive fråga anges med $n = \text{antal}$.

SVAR PÅ FRÅGOR:**Svar på fråga nummer 1. De svarandes nuvarande hemkommun**

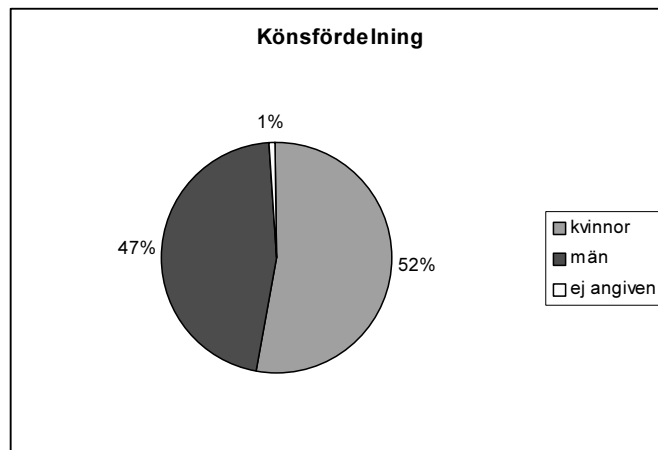
Kommun	Antal inkomnaenkätsvar
Arvidsjaur	103
Berg	18
Bjurholm	0
Bräcke	0
Dorotea	13
Falun	3
Härjedalen	32
Krokom	35
Luleå	2
Lycksele	46
Malå	30
Nordmaling	3
Norsjö	7
Piteå	39
Ragunda	0
Robertsfors	7
Skellefteå	47
Sorsele	70
Storuman	156
Strömsund	43
Sundsvall	3
Umeå	129
Vännäs	17
Vilhelmina	104
Vindeln	5
Åre	36
Åsele	6
Älvdalen	6
Älvsbyn	16
Örnsköldsvik	1
Östersund	49
okänt	25

Notera att enkätsvar även inkommit från samer boende i Falu, Örnsköldsviks och Luleå kommuner (totalt 6 st), även om enkäten inte distribuerats i dessa kommuner.

n = 1051

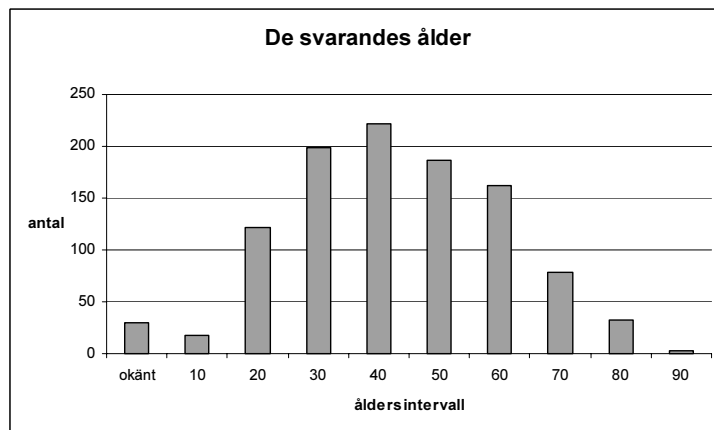
Svar på fråga nummer 2. Könsfördelning

n = 1051

Svar på fråga nummer 3. Ålder

Kolumn markerad "10" anger personer i åldersintervallet 10–19 år, kolumn markerad "20" anger personer i intervallet 20–29 år, etc. Samma teknik används i samtliga tabeller där resultaten redovisas enligt ålder.

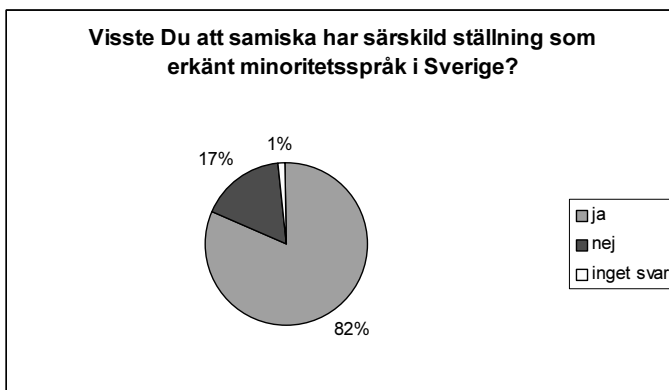

n = 1051

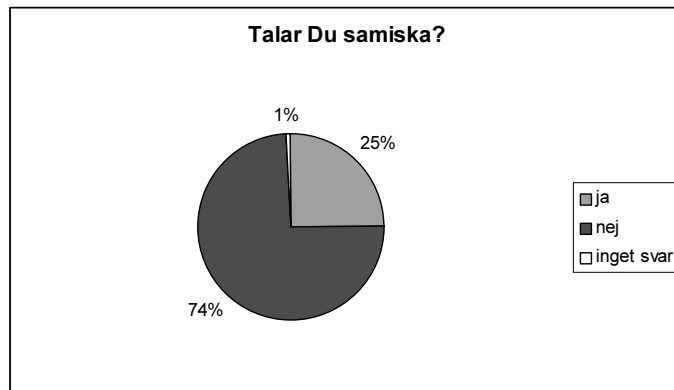

Svar på fråga nummer 4. Anser Du att det är viktigt att det talas samiska i Sverige?

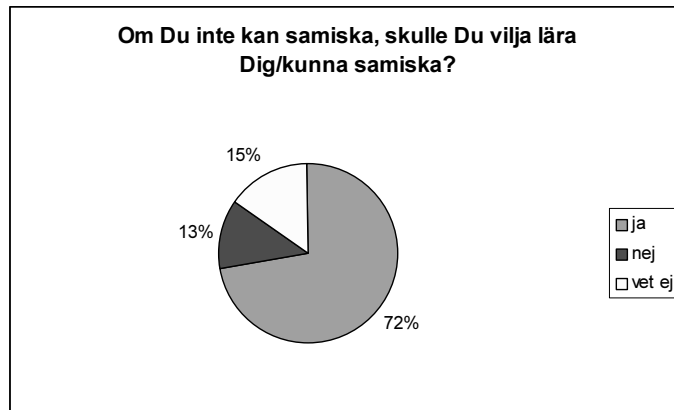
n = 1051

Svar på fråga nummer 5. Visste Du att samiska språket har särskild ställning som erkänt minoritetsspråk i Sverige?

n = 1051

Svar på fråga nummer 6. Talar Du samiska?

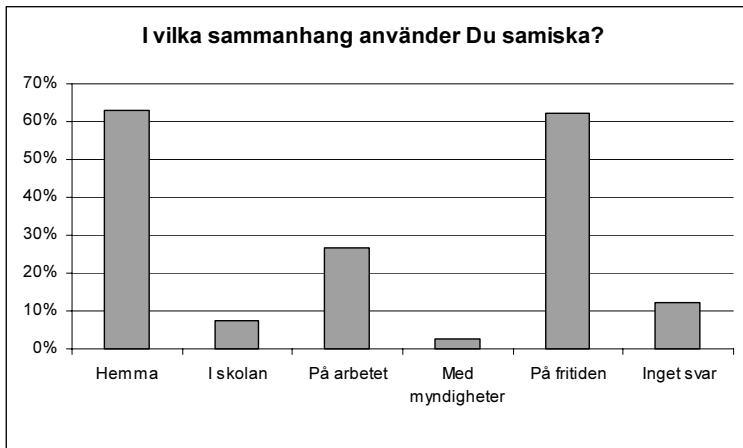
n = 1051

Svar på fråga nummer 7A. Om Du inte kan samiska, skulle Du vilja lära Dig/kunna samiska?

n = 777

Svar på fråga nummer 7B. I vilka sammanhang talar Du samiska?

Hemma	63 %
I skolan	8 %
På arbetet	27 %
Med myndigheter	3 %
På fritiden	62 %
Inget svar	12 %

n = 459

Svar på fråga nummer 8. Är det viktigt för Dig att få tala samiska?

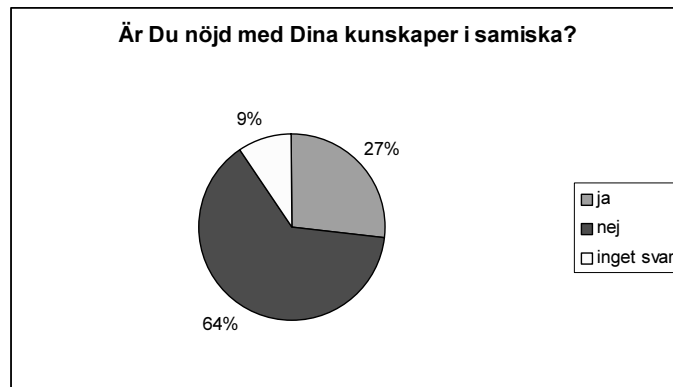
Av dem som uppgett att de talar samiska:

n = 264

Svar på fråga nummer 9. Är Du nöjd med Dina kunskaper i samiska?

Av dem som uppgett att de talar samiska:

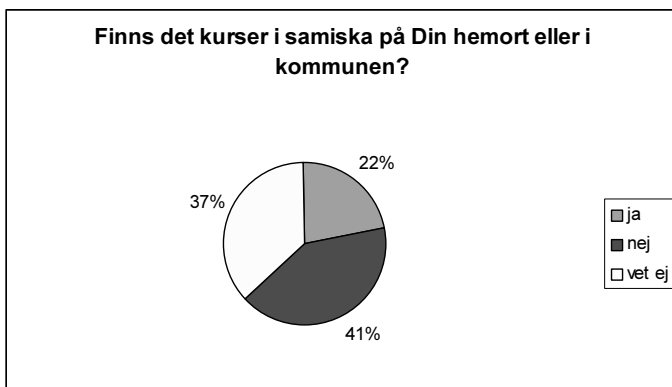
n = 264

Svar på fråga nummer 10. Om Du inte är nöjd, skulle Du vilja förbättra Dina kunskaper i samiska?

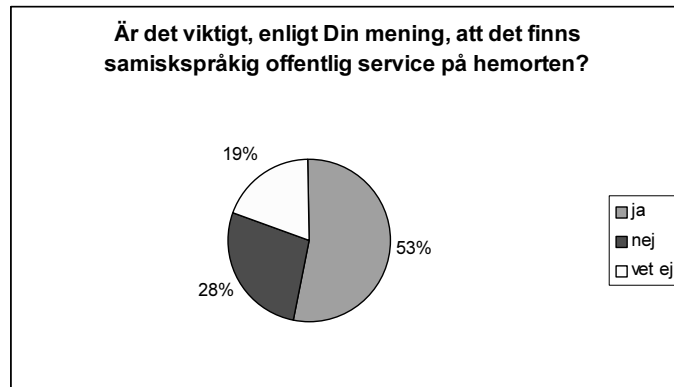
n = 168

Svar på fråga nummer 11. Finns det kurser i samiska på Din hemort eller i kommunen?

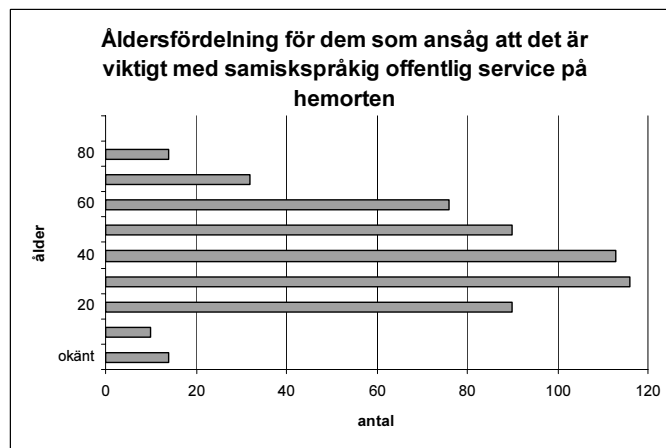

n = 1051

Svar på fråga 12. Är det viktigt, enligt Din mening, att det finns samiskspråkig offentlig service på hemorten?

n = 1051

n = 1051

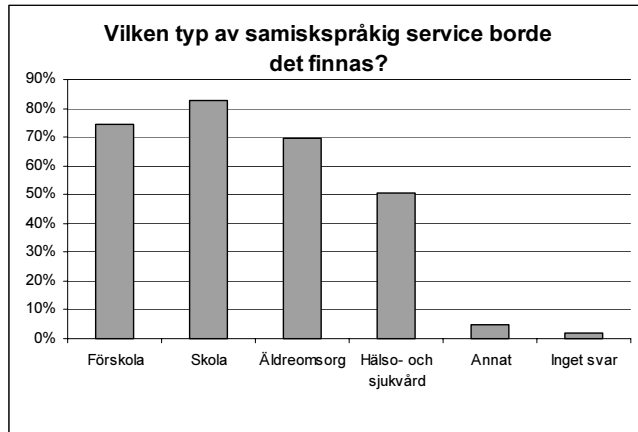

n = 1051

Svar på fråga nummer 13. Om Ditt svar är ja, vilken typ av samiskspråkig service borde det finnas?

Skola	83 %
Förskola	74 %
Äldreomsorg	70 %
Hälso- och sjukvård	51 %
Annat	5 %

Av dem som uppgivit ”annat” anges bl.a. kyrklig verksamhet, myndigheter och rättsväsende.

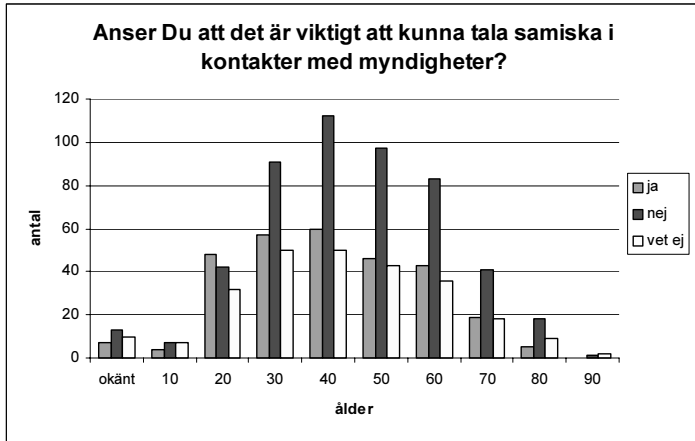
n = 555

Svar på fråga nummer 14. Anser Du att det är viktigt att kunna tala samiska i kontakter med myndigheter? Till exempel i kontakter med skattemyndigheten eller försäkringskassan?

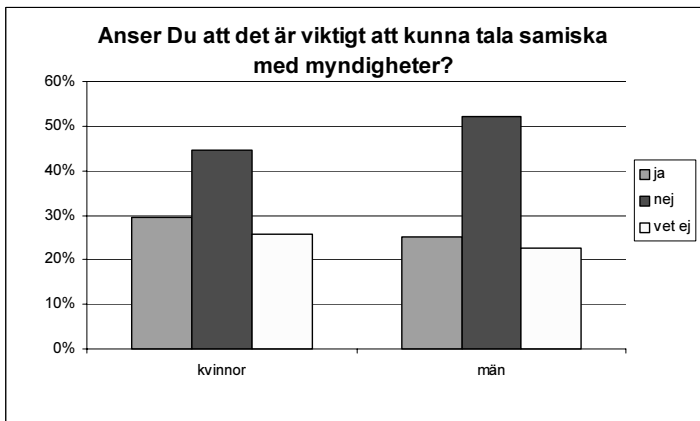

n = 1051

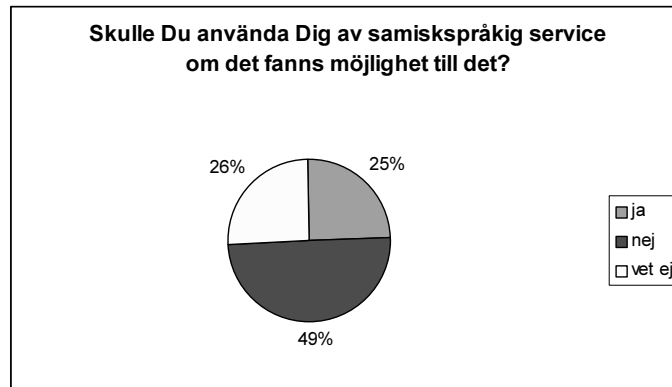

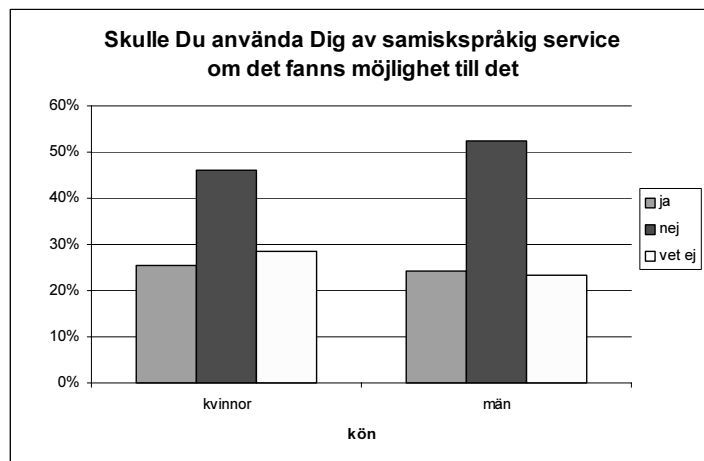
n = 1051

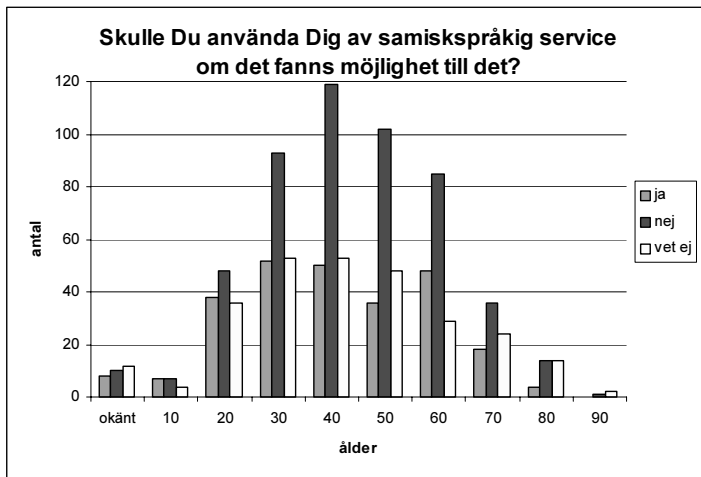
n = 1051

Svar på fråga nummer 15. Skulle Du använda Dig av samiskspråkig service om det fanns möjlighet till det?

n = 1051

n = 1051

n = 1051

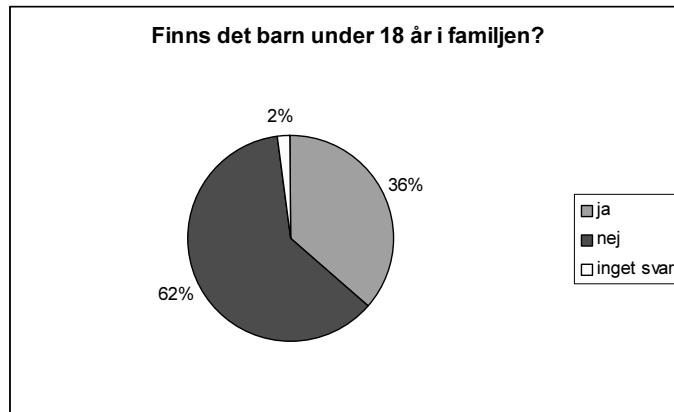
Svar på fråga nummer 16. Behöver Du hjälp på grund av språket när Du t. ex. besöker vårdcentralen eller har kontakt med myndigheter?

Ofta	3 %
Ibland	2 %
Aldrig	95 %

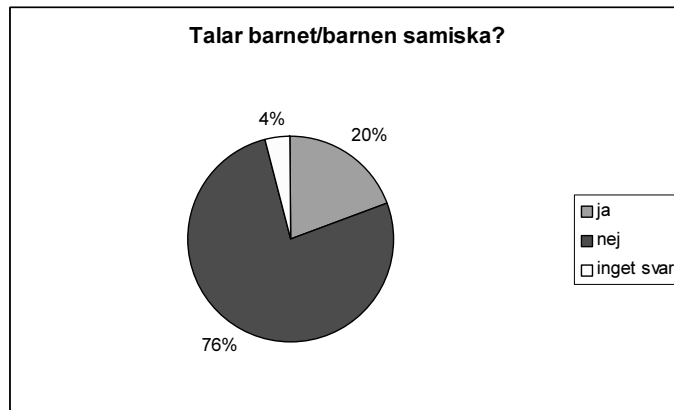
Svar på fråga nummer 17. Vem brukar Du få hjälp av, om Du behöver det?

Av dem som uppgav sig behöva hjälp:

Anhöriga/vänner	36 %
Får ingen hjälp	54 %
Inget svar	10 %

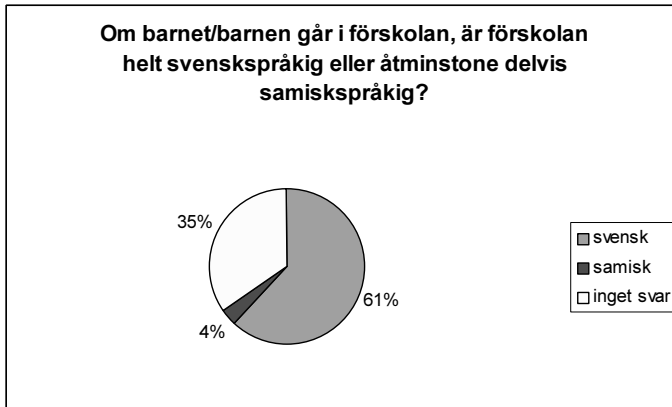
Svar på fråga nummer 18. Finns det barn under 18 år i familjen?

n = 1049

Svar på fråga nummer 19. Talar barnet/barnen samiska?

n = 383

Svar på fråga nummer 20. Om barnet/barnen går i förskola, är förskolan helt svenskspråkig eller åtminstone delvis samiskspråkig?

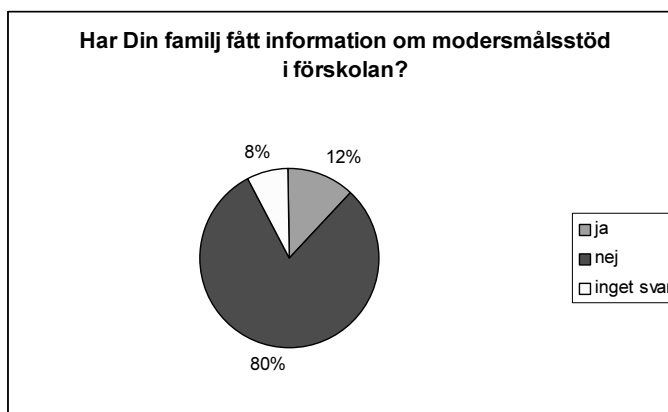

n = 383

Svar på fråga nummer 21. Om förskolan är helt svenskspråkig: får barnet/barnen i modersmålsstöd i förskolan?

n = 236

Svar på fråga nummer 22. Har Din familj fått information om modersmålsstöd i förskolan? I så fall hur?

n = 236

Av dem som fått information uppger:
7 % att kommunen har lämnat skriftlig information,
7 % att kommunen har lämnat muntlig information.

Vidare uppger 20 % att de själva fått söka information aktivt.

Svar på fråga nummer 23. Följande framkommer av svaren:

7 % uppger att kommunen inte har ordnat modersmålsstöd i förskolan trots att familjen krävt det.

3 % uppger att kommunen anordnar modersmålsstöd i förskolan men vårt barn kan inte delta på grund av praktiska skäl (t.ex. tiden eller platsen passar inte).

46 % anger att de skulle vilja att deras barn fick modersmålsstöd om undervisningen anordnades på barnets förskolan.

Svar på fråga nummer 24. Om det finns skolbarn i Din familj, är skolan helt svenskspråkig eller åtminstone delvis samiskspråkig?

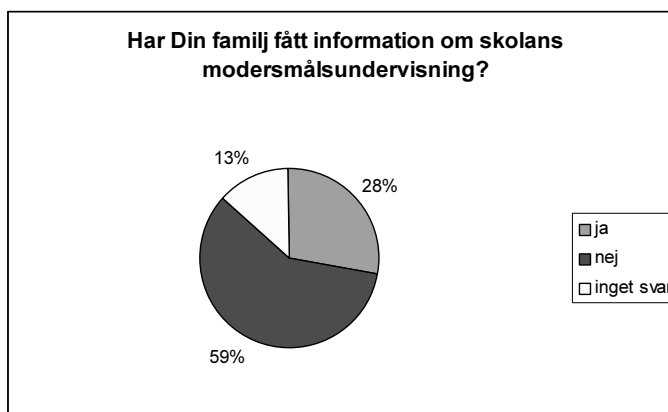

n = 383

Svar på fråga nummer 25. Om skolan är helt svenskspråkig: deltar barnet/barnen i modersmålsundervisning i skolan?

n = 250

Svar på fråga nummer 26. Har Din familj fått information om skolans modersmålsundervisning? I så fall hur?

n = 250

Av dem som fått information uppger:
38 % att kommunen har lämnat skriftlig information,
20 % att kommunen har lämnat muntlig information.

Vidare uppger 12 % att de själva fått söka information aktivt.

Svar på fråga nummer 27. Stämmer något av följande alternativ?

6 % uppger att kommunen inte har ordnat modersmålsundervisning i skolan trots att familjen krävt det.

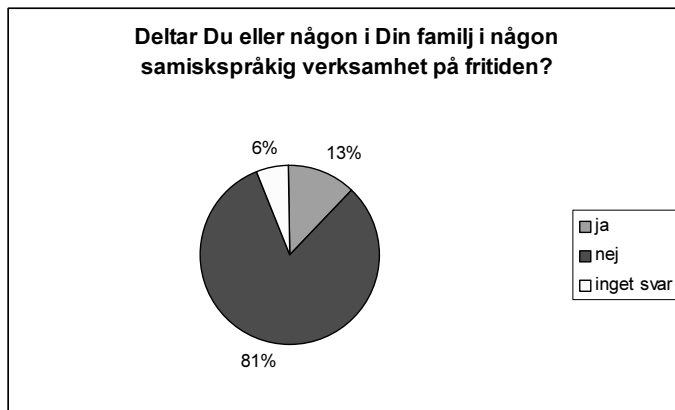
10 % uppger att kommunen anordnar modersmålsundervisning i skolan men vårt barn kan inte delta på grund av praktiska skäl (t.ex. tiden eller platsen passar inte).

28 % anger att de skulle vilja att deras barn fick modersmålsundervisning om undervisningen anordnades på barnets skolan.

26 % anger att de skulle vilja att deras barn gick i samisk grundskola, om sådan anordnades på hemorten.

Svar på fråga nummer 28. Deltar Du eller någon i Din familj i någon samiskspråkig verksamhet på fritiden? Vilken typ av verksamhet?

n = 1051

Andel som deltar i:

Samiskspråkig föreningsverksamhet: 56 %

Samiskspråkig verksamhet inom församling/kyrka: 5 %

4 % uppger att de deltar i "annan" samiskspråkig verksamhet såsom bl.a. kurser, jojk, renskötsel, samepolitisk verksamhet, Sametingets eller samebyns verksamhet, samisk teater, universitetsstudier i samiska.

18 % uppger att det inte finns någon samiskspråkig verksamhet på hemorten.

2 % uppger att de gärna skulle delta i samiskspråkig verksamhet om det fanns sådan på orten.

Svar på fråga nummer 29. Är Du intresserad av samiskspråkiga kulturaktiviteter?

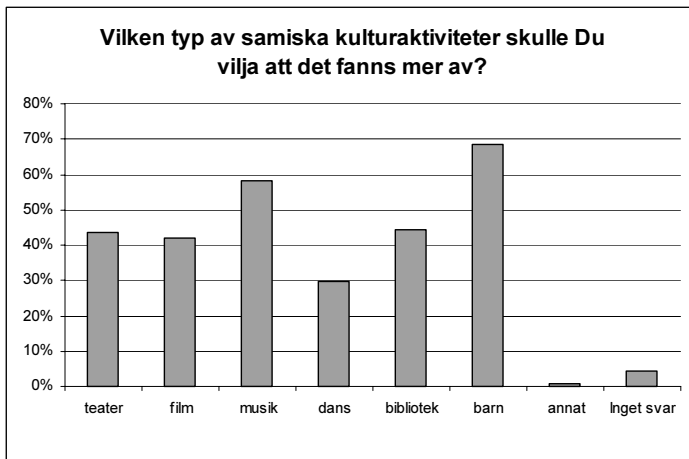

n = 1051

Svar på fråga nummer 30. Skulle Du vilja att det fanns mer samiskspråkig kulturverksamhet? Vilken typ av verksamhet?

n = 1051

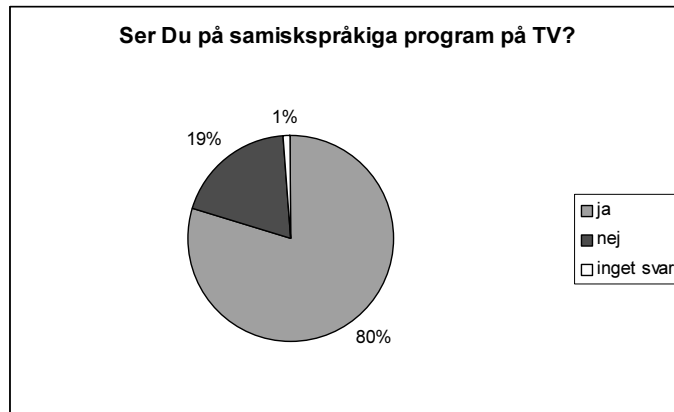

n = 757

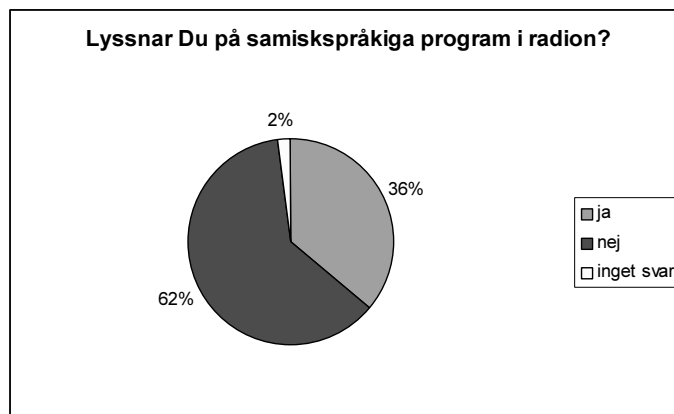
Svar på fråga nummer 31. Är det viktigt för Dig att det finns samiskspråkig litteratur på biblioteket?

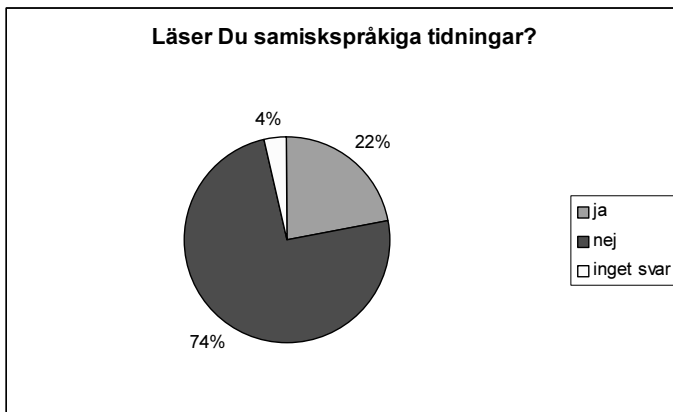
n = 1051

Svar på fråga nummer 32. Ser Du på samiskspråkiga program på TV?

n = 1051

Svar på fråga nummer 33. Lyssnar Du på samiskspråkiga program på radion?

n = 1051

Svar på fråga nummer 34. Läser Du samiskspråkiga tidningar?

n = 1051

Ellacarin Blind

Att förlora sitt språk

- Samers berättelser om nomadskoletiden

Utredningens förord

Den utbildningspolitik som genom åren förts gentemot samerna i Sverige har haft olika syften, syften som vi i dag tar avstånd ifrån.¹ Den förda skolpolitiken har påverkat många samer och även deras möjligheter att bevara och föra över sitt samiska språk till barnen och barnbarnen. Många vuxna samers bristande kunskaper i samiska kan, i vart fall delvis, ses som ett resultat av den skolpolitik de var föremål för som barn. Många samer känner sorg, bitterhet och frustration över att de förlorat språket som barn eller för att de inte kan läsa och skriva på samiska (se synpunkter som lämnats till utredningen, avsnitt 3.4). För att läsaren skall få en bild av det skolsystem som präglat många vuxna samer väljer vi från utredningens sida att belysa detta med Ellacarin Blinds artikel, som bygger på intervjuer med samer som gått i nomadskola under 1950–1970-talen. Intervjuerna speglar erfarenheter från nomadskolan och det internatboende som skolformen innebär för många samiska barn. Språkfrågan tas upp i intervjuerna. Följande bakgrund är bra att känna till.

Skolsystemet sågs under en lång historisk tid ett sätt för statsmakten att bevara de nomadiserande samernas traditionella levnadssätt.² Tanken med den s.k. nomadskolan var under lång tid att de renskötande samernas barn inte skulle vänjas vid ett bofast liv.

Resultatet blev att de renskötande fjällsamernas barn ovillkorligen skulle delta i den så kallade nomadundervisningen. Den bestod av tre år då lärarna följde samernas vandringar och då och då undervisade barnen i kåtor. Sedan skulle barnen överföras till fasta nomadskolor... Kunskaperna fick inte bli så omfattande att de gav barnen smak för ett liv utanför renskötsel. Kommunernas skolråd skulle övervaka att alla barn till nomadiserande samer verkligen placerades i nomadskolorna. Länsmannen hade skyldighet att hämta de barn som nomadiserande samer försökte placera i vanliga folkskolor. I sådana fall måste föräldrarna betala resekostnaderna för länsmannen. Den stadgan fanns inte bara på papperet utan tillämpades också i praktiken vid flera tillfällen.

I en kungörelse från 1916 bestämdes att barnen skulle bo och utspisas i kåtor även vid de fasta nomadskolorna. Tidigare hade de varit inackorderade hos bofasta eller bott i skolhem som drevs av missionsällskap eller andra organisationer. Kåtorna ... skulle byggas av trä en för övrigt utrustas som en flyttbar kåta med risgolv, renhudar, fällar och yllranor för att barnen inte skulle få smak för vanliga hus. Kåtorna skulle rymma 12–14 barn. De kåtor som byggdes ... visade sig snart vara olämpliga och dragiga och många barn blev sjuka. Men myndigheterna framhårdade och

¹ En utförlig beskrivning av samiska utbildningens utformning återfinns bl.a. i SOU 1975:99 s 173 och SOU 1975:100 bilaga 4.

² Lundmark (1998) s 99.

tillät inga andra norr om Arjeplog. I de sydligare lappmarkerna fick barnen bo i ordentliga hus, men på flera platser användes träkåtor som skollokaler.³

Skolformen kritiserades av samerna, men systemet bestod trots det under lång tid. År 1939 uttalade riksdagen att det var befogat att nomadbarnen "bibringades en skolunderbyggnad fullt likvärdig med den som kom den bofasta befolkningens barn till del".⁴ Det fanns en strävan från statsmaktens sida att skapa paritet mellan den samiska skolformen och det allmänna skolväsendet, men eftersläpningen var dock stor under lång tid.⁵ Skolorna kom att anpassas mer till samernas egna önskemål. I stadgorna år 1925 och 1938 för nomadskolan föreskrevs att:

undervisningen skulle ske på svenska, såtillvida inte särskilda skäl föranledde annat. Denna inställning i språkfrågan innebar något principiellt nytt. Tidigare hade undervisningen bedrivits på samiska eller varit tvåspråkig i den utsträckning läroböcker med parallelltryck samisk och svensk text använts. Genom den föreskrivna prioriteringen av svenska som undervisningsspråk skapades en egendomlig motsättning. Samtidigt som man önskade motverka en alltför stark påverkan från den svenska bygden med dess kultur och levnadsförhållanden, så arbetade man på att driva tillbaka samiskan som skolspråk till förmån för svenskan.⁶

På 1940-talet förbättrades förhållandena på skolorna. 1957 års nomadskoleutredning, som arbetade parallellt med 1957 års skolberedning, förslög att det alltjämt skulle finnas särskilda skolor för samiska barn. Målen för den förslagna skolan skulle vara detsamma som för grundskolan. Anknytningen till den samiska kulturen skulle dock ge nomadskolan en speciell karaktär. Samerna skulle ha rätt till en undervisning som var likvärdig med den som kom majoritetsbefolkningen till del. Genom skolan skulle de samiska barnen ges rätt till en orientering om den samiska kulturens utveckling och även en respekt för det egna kulturarvet.⁷ 1962 års riksdag beslutade att nomadskolan skulle bestå som en särskild skolform, så länge samerna själva önskar det och att skolformen skulle vara likställd med den reguljära obligatoriska skolan. Före 1962 var de renskötande samerna skyldiga att sända sina barn till nomadskolan. De bofasta samernas barn gick i den vanliga skolan. Där fanns ingen undervisning i

³ Lundmark (1998) s 98.-

⁴ SOU 1975:99 s 178.

⁵ SOU 1975:99 s 179.

⁶ SOU 1975:99 s 178.

⁷ SOU 1975:99 s 180.

samiska. Genom 1962 års riksdagsbeslut kom nomadskolan att stå öppen för alla samebarn.⁸

De samiska barnen bodde på skolhemmen under långa tidsperioder och många barn hade bara möjlighet att åka hem på loven. Trots att skolan var en samisk skolform fick barnen inte lära sig samiska i skolan. Det samiska språket blev ett språk som talades med skolkamrater och i barnens hemmiljö. Det officiella språket var svenska som talades på skolhemmet och i klassrummet. I en del fall fanns det samisktalande lärare, men inte på alla nomadskolor. Genom hemspråksreformen 1977 fick även samiska barn möjligheter att läsa samiska i skolan.⁹ Som beskrivits i avsnitt 5 ovan behärskar många vuxna samer inte det samiska språket fullt ut och många kan inte läsa och skriva på samiska. Detta är till stor del en följd av att de under sin barndom inte fick stöd inom skolväsendet för att utveckla sitt språk.

År 1981 ersattes nomadskolan av sameskolan. Dagens sameskola bygger på andra värderingar än dess föregångare nomadskolan. I dag ses sameskolan som en möjlighet för samiska barn att stärka sin samiska identitet, att tillägna sig och utveckla det samiska språket och få kunskaper om samernas historia och kultur.

Ellacarin Blind är anställd på Svenska Samers Riksförbund och tidigare doktorand vid institutionen för arkeologi och samiska studier, Umeå universitet.

---

⁸ SOU 1975:99 s 181.

⁹ Modersmålsundervisning erbjöds i Sverige sedan 1968, men det var frivilligt att för kommunerna att anordna undervisning.

Ellacarin Blind

Att förlora sitt språk

- Samers berättelser om nomadskoletiden

Det var tjorv, det var strängar, det var tundra, mörker och långa vägar. Det var jättekonstiga drömmar. Jag kan minnas dom än i dag, jag hade inte haft mardrömmar tidigare. Jag minns min mardröm som om den var igår.

Det är informanten "Sara" som berättar om en mardröm hon hade för mer än trettio år sedan. Hon drömde sin mardröm när hon började på nomadskolan vid sju års ålder. "Sara" är en av de 24 informanter jag intervjuat inom ramen för min studie om hur samiska barn har upplevt sin nomadskoletid.

Inledning

Nomadskolan har haft en mycket central roll i det samiska samhället, men fortfarande är det ej så många artiklar eller böcker skrivna om nomadskolan som institution. Nomadskoletiden är en form av ett samiskt kollektivt minne, som finns i många enskilda personers tankar och drömmar och som jag menar ännu är obearbetat hos flertalet samer. Många har gått på nomadskola eller har en familjemedlem, far, mor, syskon eller någon annan närstående släkting som gått där och det är ofta ett återkommande samtalsämne bland många samer. En del minns sin skoltid med glädje, några minns inte sin skoltid, och en del minns den perioden i sitt liv som den mörkaste, fylld av tårar och hemlängtan. Ett flertal forskare har skrivit om den samiska skolhistorien, men det är ingen som placerat de samiska skolbarnen i centrum för sin studie.

1942 invigdes det första nomadskolehemmet i Jukkasjärvi. I och med det skrevs ett nytt blad i samernas skolhistoria. De så förhålliga hushållskåtorna hade äntligen avvecklats och de nya moderna internaten var färdiga för inflyttning. Nomadskolor har funnits på nio platser i Sverige, från Karesuando i norr till Mittådalen i söder. Det nya nomadskolesystemet mötte på hård kritik från samerna själva för den hade lägre målsättning motsvarande svenska skolor. Undervisningen ökade stegvis i längd så att den i mitten av 1940-

talet överensstämde med den svenska folkskolan och under 1950-talet infördes ett sjunde skolår. Fram till 1962 var de samiska renskötarföräldrarna skyldiga att skicka sina barn till nomadskolan. De kunde inte välja skolform.

I praktiken var undervisningsspråket svenska. Undervisning i samiska gavs inte, däremot kunde samiskan användas som ett "hjälpsspråk" förutsatt att läraren kunde samiska. Efter ett riksdagsbeslut 1962 öppnades nomadskolan för alla samiska skolbarn, oavsett bakgrund. Samiska blev ett obligatoriskt ämne och fick omfatta högst två veckotimmar och 9-årig skolplikt infördes.

År 1981 ersattes nomadskolan av sameskolan.

Intervjuer - en metod att producera kunskap

Syftet med mitt arbete har varit att undersöka hur de samiska barnens identitet utvecklats i en nomadskolemiljö där de oftast bodde under långa perioder. Ett övergripande mål är därmed att öka kunskaperna om samernas moderna historia, särskilt inom utbildningsområde. I en skolmiljö socialiseras barnen in i det samhälle de ska leva i. Regler, normer samt sociala koder lärs ut i alla skolmiljöer. Vilka regler och normer lärdes ut på nomadskolan? En annan viktig aspekt är individernas uppfattning om sitt eget liv och de egna levnadsvillkoren.

De flesta av intervjuerna genomfördes i informanternas hem. Det är normalt den bästa platsen framför allt när det gäller intervjuer som behandlar familjen eller barndomen.¹⁰ Några av intervjuerna genomfördes på andra ställen, ett café, ett konferensrum som stod tomt, ett TV-rum, i en tältkåta, i en informants snickarverkstad. Den enda intervjun som genomfördes på universitet var intervjun med f.d. nomadskoleinspektören Lars Thomasson. Det är nästan alltid bäst att vara ensam med den som ska intervjuas.¹¹ Är en annan person närvarande kan informanten hämmas i sin frispråkighet. Dessutom kan det på ett subtilt sätt tvinga fram en mer socialt accepterad intervju.

Jag har intervjuat ett flertal föräldrar som haft minderåriga barn där barnen varit hemma när intervjun genomförts, men de har varit i ett angränsande rum och inte fått vara med vid själva intervju-tillfället. Vid ett tillfälle intervjuade jag en manlig informant som

---

¹⁰ Thompson 1980:168.

¹¹ Paul Thompson (1980).

har barn och familj. Barnen fick inte vara med vid intervjun eftersom mannen hade så negativa minnen av sin skoltid och han ville att barnen under inga omständigheter skulle gå på den närliggande sameskolan. Det var med stor bitterhet och besvikelse han berättade om sin skoltid.

Samtliga intervjuer genomfördes på svenska. Dels beroende på att jag inte behärskar samiska fullständigt, dels beroende på att intervjuerna skulle skrivas ut en icke-samisktalande person. Ett fåtal av informanterna frågade om de kunde tala samiska, men när jag förklarade omständigheterna talade de svenska. Ingen av informanterna hade problem med att uttrycka sig på svenska, men vissa samiska ord eller meningar sa de ändå, eftersom de har en viss innebörd på samiska, t.ex. ”nohttagat” (SaN). Den idealiska intervjusituationen hade naturligtvis varit att jag hade kunnat de samisktalande informanterna på samiska, men tyvärr var detta inte möjligt pga. ovannämnda orsaker.

Jag har intervjuat sammanlagt 24 informanter, 12 kvinnor och 12 män som bott på någon av landets nomadskolor under tidsperioden 1950-1970 som är den tidsmässiga avgränsningen i min studie. För att få en så jämn spridning som möjligt har de delats in i tre olika ålderskategorier men även geografiskt. Sex informanter, tre kvinnor och tre män från varje nomadskoleområde har intervjuats. Hur har dessa 24 informanter valts ut? Jag har dels tillämpat den s.k. ”snöbollsmetoden”, dels frågat de samer som jag kommit i kontakt med om de var villiga att låta sig intervjuas. Dessutom har jag använt mig av gamla elevförteckningar som finns bevarade på Rikets nomadskolors arkiv, Landsarkivet i Härnösand.

De flesta av informanterna har ställt sig positiva till att låta sig intervjuas. Endast ett fåtal av de tillfrågade har nekat till att ställa upp på en intervju med hänvisning till att de antingen inte vill eller att de helt enkelt inte minns någonting. Informanterna har indelats i tre olika åldersgrupper och i fyra olika geografiska områden beroende på vilken nomadskola de hade gått på.

Äldsta gruppen: Födelseår 1950–1957

Mellangruppen: Födelseår 1958–1964.

Yngsta gruppen: Födelseår 1965–1970.

Intervjuernas längd varierar mellan 60 minuter och upp till flera timmar. Intervjuerna har genomförts med hjälp av bandspelare och intervjuerna har sedan skrivits ut. Det sammanlagda intervjumateri-

alet utgör ca 500–600 A4-sidor. Eftersom vissa delar av informanternas livshistorieberättelser är mycket personliga och utlämnade har jag garanterat samtliga informanter anonymitet. Varje informant har getts en pseudonym.

Enligt den modell som Catherine Kohler-Riessman tillämpat i sina intervjuanalyser har jag indelat intervjufrågorna i dessa huvudteman:

- Separationen från kärnfamiljen
- Starkaste minne från nomadskoletiden
- Mat och måltider
- Regler och bestraffningar
- Kontakt mellan nomadskolan och familjen
- Barnens relationer till personalen
- Relationer till andra barn, svenska eller samiska
- Ev. mobbing
- Kristendom
- Etnicitet/identitet
- Genusrelationer
- Reflektioner som vuxen

Kohler-Riessmans metod innebär att hon delar in texten i olika strofer ”stanzas”. Strofer är en rad meningar som handlar om ett ämne som informanten berättar om utan uppehåll eller tvekan.

Stanzas are a series of lines on a single topic that have a parallel structure and sounds as if they go together by tending to be said at the same rate and with little hesitation between lines.¹²

Intervjun delas in i olika teman som rubriksätts. De teman som återkommer fler gånger under intervjun är centrala teman i informantens livsvärld.¹³ Dessa teman kan tolkas som viktiga för analysdelen. Jag har enligt Kohler-Riessmans metod numrerat varje rad i utskriften, (533 rader) samt delat in transkriberingen av intervjun under femton olika teman eller strofer som rubriksätts.

I en forskningsintervju finns det alltid en risk att intervjun tangerar att bli en form av ett terapisaftal eftersom informanten påminns om vissa traumatiska händelser. Det är svårt att dra en strikt gräns mellan forskningsintervjun och en terapeutisk intervju eftersom både intervjuerna kan leda till ökad förståelse och föränd-

---

¹² Kohler-Riessman 1993:45.

¹³ Kvale 1997:34.

ring. Skillnaden är dock att i en forskningsintervju är målet intellektuell förståelse, i en terapeutisk intervju är målet inriktat på den enskilda individens förändring.¹⁴

Intervjuerna har i vissa fall varit ett känsligt ämne för informanterna. Några har börjat gråta under intervjun och sagt att de aldrig tidigare talat om sin nomadskoletid med någon. Efter att intervjuerna slutförts fick jag förfrågningar från andra samer som också ville bli intervjuade om sin skoltid. Det svar jag var tvungen att ge dem var att jag inte hade möjlighet att intervju fler personer med tanke på att intervjuerna skulle skrivas ut och analyseras. De förfrågningar jag fått tolkar jag som att det finns ett uppdämt behov av att berätta om sin skoltid.

Fokus i samtliga intervjuer har legat på informanternas subjektiva upplevelser av de första sex åren på internat. Därför blir det en studie på mikronivå eftersom jag har valt att koncentrera mig på de f.d. nomadskolebarnens livshistorieberättelser.

Utsatthet

Många av barnen vistades långa perioder på nomadskolan utan att ha möjlighet att resa hem och besöka sin familj. Vissa barn kunde bo på internatet från skolstarten i augusti fram till jullovet. Det innebar att barnen var hemifrån i ca fem månader innan de fick komma hem på jullov.

Av intervjumaterialet framgår att många av informanterna inte kunde skolans språk, dvs. svenska, när de började. För många av dem var internatmiljön fullständigt främmande och det kändes som ett stort svek när deras mor åkte iväg hem och lämnade dem på internatskolan. En manlig informant som är född i slutet på 1950-talet berättar om när han började skolan:

Det starkaste minnet är nog när man började nomadskolan. Usch... Man kom med buss från X-by, morsan följde med. Sen lämnades man dit, vilt främmande fröken, man kände ingen. Det är alltså... det är gripande. Jag visste ingenting om skolan när jag började... Man har inte gråtit så mycket så mycket som då i hela sitt liv. Främmande människor, jag kände inte en själ. Det var hemskt, fy fasiken.

---

¹⁴ Kvale 1997:29.

En kvinnlig informant, född i slutet av 1950-talet minns också skolstarten med fasa. Hon var inte heller förberedd när hon började skolan:

Mina föräldrar följde mig dit. Det var så hemskt när dom skulle fara. Jag hade aldrig varit borta. Helt plötsligt skulle du på ett skolhem... Jag grinade och tyckte det var fruktansvärt. Jag var ledsen första kvällen, det kom jag ihåg... Jag var mer nog under täcket och grät. Vi låg ju flera i samma rum.

När barnen började nomadskolan förekom det ingen inskolning. Barnen lämnades på skolan. De barn vars föräldrar fortfarande var kvar uppe i fjällen med renhjorden fick åka buss eller vid vissa tillfällen sjöflygplan till nomadskolan för att infinna sig till höstens första skolupprop.

Etnicitetsuppfattning hos barnen på nomadskolan

Av intervjumaterialet framgår att de barn som gick på nomadskolan visste att de var samer. Den etniska identiteten var därmed självklar för samtliga informanter. Både omgivningen och de själva betraktade dem som samer. De gånger deras etniska identitet ifrågasattes var i de fall när ett barn hade en dubbel kulturell tillhörighet, dvs. de hade en svensk och en samisk förälder. Dessa barn blev i vissa fall utsatta för mobbing av de andra barnen eftersom de inte ansågs tillräckligt samiska.

Både det omgivandet samhället och de själva ansåg att de var samer. Den skolform de gick i var baserad på deras etniska tillhörighet. Det fanns även bofasta samer. Dessa barn bodde på arbetsstugan. Det förekom att två kusiner gick i en varsin skolform, beroende på om föräldrarna var renskötande eller icke-renskötande samer. Var barnens föräldrar renskötare gick de på nomadskolan, hade föräldrarna ett annat yrke fick barnen bo på arbetsstugan. Där bodde både icke-renskötande samebarn och svenska barn från glesbygden som pga. det långa avståndet mellan hemmet och skolan inte hade möjlighet att åka hem efter sin skoldag.

Ungefär en helg i månaden var det obligatoriskt kyrkbesök för de samiska barnen. Barnen kläddes i sina koltar, håret kammades och barnen skulle se välklädda och propra ut. De barn som hade långt hår hade gärna en rosett i flätan. Barnen gick i samlad tropp

till kyrkan. De hade speciella bänkar långt fram i kyrkan där de samiska barnen skulle sitta. Barnen gick i skolan på lördagar till kl. 13.00 så de hade inte så många stunder för fri lek.

Slagsmål och glåpord

Det framgår av informanternas berättelser att den kontakt som förekom med jämnåriga svenska barn var för det mesta av negativ karaktär, dvs. antingen slogs barnen eller skrek glåpord efter varandra. Vid ett fåtal nomadskolor hade de samiska barnen kontakt med andra svenska barn, men det var ytterst ovanligt.

På nomadskolan framträdde det mycket klart och tydligt en maktstruktur. Den som hade den övergripande makten över både personal, lärare, föräldrar och barn, var den manlige nomadskoleinspektören framgår det av intervjumaterialet (det har aldrig funnits någon kvinnlig nomadskoleinspektör). Det fanns även tydliga barriärer mellan nomadskolan och den svenska kommunala grundskolan, både synliga fysiska barriärer, och osynliga, psykologiska barriärer. Lars Thomasson f.d. nomadskoleinspektör berättar i en intervju om hans funderingar kring hur de samiska och svenska barnen framtid i Karesuando. Nomadskolan och den kommunala grundskolan var grannar, men trots det fanns inget organiserat samarbete mellan dem.

Jag minns när jag för första gången kom till Karesuando så blev jag lite ambivalent själv i min roll, där låg skolorna sida vid sida på älvbrinken. Här växer barnen upp och ska leva och dö tillsammans tänkte jag, men i skolan ska de vara skilda åt. För mig var det en liten konstig känsla... Men jag tänkte att jag ska väl försöka medverka till att de här yttre barriärerna som finns att de försvinner så att man tar bort den genom att man samverkar med varandra i stället. Jag frågade många gånger om de var tillsammans... men de var inte tillsammans som man skulle velat kanske att det skulle vara. (bandintervju Lars Thomasson 1998)

Det här utdraget av intervjun är ett exempel på de fysiska påtagliga gränserna som fanns mellan nomadskolan och det omgivande samhället. I intervjumaterialet framkommer det att något fungerade samarbete mellan nomadskolan och den kommunala grundskolan inte fanns eller att den var ytterst sällsynt.

Saras berättelse

Informanten ”Sara” är i dag i 40-årsåldern och har gått de första sex åren, dvs. låg- och mellanstadiet på en av landets nomadskolor. Hon började första klass i mitten av 1960-talet. Sara kommer från en renskötarfamilj, båda hennes föräldrar är samer och både Saras far- och morföräldrar bedrev renskötsel. Det var första gången Sara blev intervjuad om hur hon hade upplevt sina första sex år på internat. Många smärtsamma minnen väcktes till liv. Saras tårar rann nerför hennes kinder när hon berättade om de mest känslösamma minnen från internattiden, t.ex. med citatet från den mardröm artikeln inleddes med.

Intervjun med Sara gav mig ny kunskap både om nomadskolan som institution och om Saras innersta tankar och känslor från sin internattid. De teman som Sara återkom till ett flertal gånger under intervjun har jag tolkats som centrala, viktiga teman i hennes livsvärld¹⁵ och som har påverkat henne under den tid hon bodde på internatet.

Tema	Antal gånger temat nämns under intervjun
Dålig relation till personalen	8
Föräldrarna	3
Kamrater	3
Skolan	2
Mobbning	1

Det tema som Sara oftast återkommit till under intervjun är den dåliga relationen till personalen, både på skolhemmet och till lärarna på nomadskolan. Sara berättade under intervjun att hon inte hade något förtroende för personalen. De brydde sig inte om barnen, utan städade och skötte om mathållningen. Sara ansåg att internatboendet var endast ”en förvaringsplats” för de barn som bodde där.

Personalens uppgift var att hålla oss ren och mätt. Ingen brydde sig om oss på fritiden. Vi var överlämnade åt oss själva. Dessutom hade vi ingen läxläsning. (citat från bandintervju 970624)

¹⁵ Kvale 1997:34.

Båda Saras föräldrar var samisktalande. Det innebar att Sara kunde tala samiska flytande när hon började första klass. Men redan då Sara gick på lågstadiet reagerade hon på att det var så liten samisk prägel på nomadskolan. Hon hade ingen att tala samiska med. Först på mellanstadiet fick hon undervisning i samiska.¹⁶ Sara berättade att de läste rakt upp och ner ur en bok, plus att de fick lite undervisning i grammatik. Det gav ingen positiv känsla för det samiska språket, tyckte Sara. Den samiska kulturen var mycket osynlig på nomadskolan. Hon reagerade på att de fick rita den svenska flaggan samt ett litet rött hus och sjunga den svenska nationalsången.

Det fanns inget samiskt på nomadskolan... Det var i den andan vi växte upp. (citat från bandintervju 970624)

Eftersom Sara återkommer till hennes och de övriga barnens relation till personalen på nomadskolan, dvs. både lärare och internatpersonal är min tolkning att det var de människorna som påverkade Sara mest under hennes skoltid. Hon återkommer till personalen under fler teman. Bl.a. berättar hon om konflikter inom personalgruppen som barnen blev vittne till. Under intervjun berättar hon både om minnen från internatstiden samt om vilka reflektioner hon gör i dag. Sara är i dag kritisk till sin internatstid, hon tycker att föräldrarna borde varit tuffare och ställt krav på nomadskolan, men det gjorde de inte. När hon har diskuterat det med hennes mor i vuxen ålder, har modern inte förstått kritiken utan försvarat sig med det var en bra skolform barnen gick i. Eftersom Saras mor också kommer från en renskötarfamilj har även hon gått på nomadskola.

Dom var tacksamma att nomadskolan fanns och att vi fick bo där när dom flyttade med renarna. (citat bandintervju 970624)

När Sara gick i nomadskolan hade hon ingen att tala samiska med eftersom personalen och läraren var icke-samisktalande. Det betydde i sin tur att Sara inte utvecklade sitt modersmål i skolan. Sitt modersmål fick hon tala hemma med föräldrar och syskon, men på nomadskolan fanns det ingen hon kunde tala samiska med. När Sara slutade grundskolan vid sexton års ålder ansåg hon att hon hade en sjuårings språknivå i samiska.

Då lärde jag känna mina föräldrar, det var som att flytta hem på nytt (citat bandintervju 970624)

---

¹⁶ hemspråksreformens genomförande.

Sara upplevde det som mycket arbetsamt att ta igen sitt förlorade modersmål, men till slut lyckades hon återerövra det. Det tog flera år innan hon vågade tala samiska utanför hemmet. Numera talar dock Sara flytande samiska.

Vad som framgått av Sara livshistorieberättelse är att hon saknade värme, trygghet och närhet under sin skoltid. Sara minns näterna när hon grät sig till sömns. Personalen lyckades inte förmedla den trygghet som hon saknade. Föräldrarna hade en mycket perifer roll i nomadskolan. Deras kunskaper inom samisk tradition och språk efterfrågades lite eller inte alls. Det framgår av intervjumaterialet att kontakten mellan hemmet och skolan var liten. Det fanns också tendenser till en över- och underordning inom nomadskolan. Föräldrarna var underordnade nomadskolan som institution, och nomadskolan var överordnade föräldrarna och det samiska samhället. Det var få föräldrar som över huvud taget vågade framföra några klagomål till skolan. Barnen berättade sällan för föräldrarna hur de hade det på skolan. De som hade äldre syskon på skolan gick ofta till det äldre syskonet för att söka stöd, tröst eller uppmuntran. En stor fördel fanns dock med internatboendet. De samiska barnens etniska identitet ifrågasattes inte, vare sig av personalen eller av andra barn. Sara menar att den stärktes eftersom alla barn som bodde på internatet var samer. Vi behövde aldrig skämmas för vilka vi var, menar Sara.

I de preliminära analyser som jag gjort av intervjumaterialet verkar det som om att flickorna är mer missnöjda med sin skoltid jämfört med pojkarna. De har mer kritiska mot skolan både vad gäller språk, uppfostran och regler. I några fall anser de att har blivit sämre behandlade än pojkar, och deras sociala frihet har varit mer beskuren än pojkarnas.

Astas berättelse

”Asta” är en av de kvinnliga äldre sydsamiska informanterna. Hon gick på en av landets nomadskolor i början av femtiotalet. Skolan började i kring den 10–15 september. Barnen åkte inte hem förrän det var jullov. Under vårterminen fick de komma hem endast en gång, under påsklovet. Sedan bodde de på skolhemmet ända tills sommarlovet började. Asta har flera äldre syskon. När de gick på nomadskolan var föräldrarna tvungna att betala resan för sina barn. Det fanns vissa föräldrar som inte hade råd med det och då fick

barnen stanna på skolan under lovet. Asta berättar att när det var dags att åka tillbaka till skolan efter lovet, kändes det hemskt.

Det var mycket gråt... nån gång sprang jag rätt in i bussen och satte mig. Jag sa knappt hejdå... det hemska var att jag visste att jag skulle vara borta så länge..

Asta förstod att det även var påfrestande för föräldrarna att skiljas från sina barn.

De bet ihop, det vet jag. Det såg jag att mamma gjorde. För hon ville ju inte gråta, för då blev det ännu värre för oss.

Asta hade syskon som också gick på nomadskolan och syskonen stöttade varandra. Det upplevde Asta som mycket positivt. Astas kunskaper om att de fanns andra nomadskolor var minsta sagt begränsade. Hon visste om att det fanns en nomadskola till eftersom barnen från den nomadskolan kom till Astas nomadskola för att gå de sista åren där. Men att det fanns fler nomadskolor hade hon ingen kunskap om. Under lågstadiet fick de följa med slakt och göra utflykter på fjället och lära sig göra upp eld. När hon började på mellanstadiet hade hon inga sådana lektioner.

Och du förstår när jag ser den här skolan efteråt brukar jag tänka: jamen vitsen var ju att vi skulle ha lärt oss nånting om vårt eget ursprung och vår egen historia. Men, nej, jag har absolut inget minne av att vi gjorde det.

I intervjun säger hon att det fanns en viss skillnad mellan barnen, barn till välbeställda renägare samt barn till ledande samepolitiker hade en högre status än de andra barnen på skolan. Asta kan inte peka på några synliga barriärer. Det var snarare osynliga barriärer, trots det så visste barnen att dom fanns där.

Astas föräldrar var samisktalande, men Asta kan inte tala samiska. Hon förstår bättre än vad hon kan tala samiska. Astas föräldrar var av den uppfattningen att kunna samiska skulle inte gagna deras barn, utan det var snarare en belastning att kunna samiska. Därför fick barnen inte lära sig samiska. Föräldrarna talade således svenska med sina barn under deras uppväxt. Asta berättar att det fanns samisktalande barn på skolan. Så fort dom talade samiska med varandra blev de tillsagda att inte tala samiska. Asta tror att det var en medveten politisk strategi från statsmaktens att förbjuda det samiska språket på nomadskolan.

För vad jag har förstått så placerade man lärare norrifrån på sydsamiskt område och sydsamiska lärare längst upp i norr, vilket gjorde att man i alla inte kunde prata samiska med barnen. För pratade man olika språk så förstod man inte varandra ändå eftersom det är olika språkgrenar.

Trots att Asta inte kan samiska i dag är hon inte bitter på sina föräldrar för att de inte lärde sina barn samiska. Hon menar att det var strömningarna i samhället som gjorde att föräldrarna inte lärde barnen sitt modersmål, samiskan. I en av de nomadskolor som Asta gick på, fanns det en samisktalande lärare. Han tillät barnen tala samiska, men han talade inte samiska med dem.

Fast han kunde det (samiska) ja. Han följde förordningen i den bemärkelsen att han inte lärde ut samiska, men han förbjöd det inte heller av egen övertygelse.

Slutord

Erfarenheterna från att bo på en institution långa tider utan föräldrarna har påverkat informanterna på olika sätt. Trots att nomadskolan var en skolform för samiska barn var det samiska språket inte något man från skolans sida värnade eller förmedlade till barnen, åtminstone inte i dessa informanternas fall. De samiska språkkunskaper barnen hade med sig hemifrån, utvecklades inte heller på ett positivt sätt i skolans miljö. Föräldrarnas möjligheter att förmedla språket till barnen begränsades av att barnen bodde på internatet stora delar av året. Skolan tycks snarast ha förmedlat en negativ inställning till det samiska språket till barnen. Många samer förlorade därmed det samiska språket, andra lärde sig aldrig att läsa eller skriva på samiska.

Käll - och litteraturförteckning:

Inspelade bandintervjuer med 24 informanter. I författarens ägo.

Kohler-Riessman, Catherine: "Narrative analysis", Qualitative research methods series 30, (1993)

Kvale, Steinar: "Den kvalitativa forskningsintervjun" (1997)

Repstad, P: "Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap" (1988)

Thompson, Paul: "De förgångnas röst. Den muntliga historieforskningens grunder" (1980)

Bilaga 8

Sametinget har vid plenum-sammanträdet i Idre, juni 2003, uttalat sig för en gemensam värdegrund - en språkpolitisk viljeinriktning.

Gemensam värdegrund

Vi samer är ett folk med egen kultur, språk och historia och ett eget landområde som vi till historisk tid har varit ensamma att bebo och bruka. Genom generationer har vi fört det samiska språket med oss, till allra största delen som ett talat språk.

Som alla språk är också samiskan bärare av ett kulturarv, som speglar just vårt folks kulturella särdrag. Genom språket upplever vi och förstår tillvaron. Vi uttrycker våra känslor, tankar och samspelar med andra. Varje språk kan sägas ha ett alldeles speciellt sätt att meddela sig på och binda ihop ett folk. Det är detta som gör varje språk unikt.

Den samiska kulturen och därmed det samiska språket är utsatt för ett tryck från majoritetskulturen som är illavarslande. Inte minst som en följd av myndigheternas agerande har språket kommit att utsättas för stora påfrestningar.

Vi är medvetna om att språket, dess ställning och användning är hotat. Det pågår ett språkbyte bland oss samer i Sverige. Språkbytet måste betraktas som långt framskridet och allvarligt, inte minst för sydsamiskan. Idag behövs hjälp av majoritetsspråken för att klara vardagen. En samisk enspråkighet för alla situationer i vardagslivet är sällsynt.

Vi känner en stark oro för denna utveckling. Språkens öden är på sätt och vis dess folks villkor. Genom förlust av språket förloras något unikt.

Vi har en stark vilja att vända utvecklingen och är medvetna om att det kräver genomgripande satsningar på flera områden. De kommer att beröra oss som enskilda samer. Olika grupper behöver informeras för att ta egen ställning. Eventuella kampanjer skall framföras i en positiv anda. Det kommer aldrig att räcka med enbart politiska beslut för framgång.

Vi känner en stark samisk språkgemenskap som sträcker sig över fyra nationalstater med många språk och dialekter. Trots detta får vi

inte stå främmande för att pröva tanken på ett gemensamt samiskt skriftspråk med lika bokstäver. Det är inget mål i sig, utan ett redskap. Med ett klokt handlag och i lämpliga etapper kan det främja samiskan för en vidgad användning.

Vi vill utveckla samiskan till ett samhällsbärande språk med en ställning som officiellt språk för det samiska samhället i det svenska samhället.

Vi inser att en stor del av ansvaret för framtiden ligger hos oss själva.

Statens offentliga utredningar 2006

Kronologisk förteckning

1. Skola & Samhälle. U.
2. Omprövning av medborgarskap. Ju.
3. Stärkt konkurrenskraft och sysselsättning i hela landet. N.
4. Svenska partnerskap – en översikt.
Rapport 1 till Organisationsutredningen för regional tillväxt. N.
5. Organisering av regional utvecklingspolitik – balansera utveckling och förvaltning.
Rapport 2 till Organisationsutredningen för regional tillväxt. N.
6. Skyddsgrundsdirektivet och svensk rätt.
En anpassning av svensk lagstiftning till EG-direktiv 2004/83/EG angående flyktingar och andra skyddsbehövande. UD.
7. Studieavgifter i högskolan. U.
8. Mångfald och räckvidd. U.
9. Kontroll av varor vid inre gräns. Fi.
10. Ett förnyat programkontor. U.
11. Spel i en föränderlig värld. Fi.
12. Rattfylleri och sjöfylleri. Ju.
13. Djurskydd vid hästavel. Jo.
14. Samernas sedvanemarker. Jo.
15. Detaljhandel med nikotinläkemedel. S.
16. Ny reglering om brandfarliga och explosiva varor. Fö.
17. Ny häkteslag. Ju.
18. Kustbevakningens personuppgiftsbehandling. Integritet – Effektivitet. Fö.
19. Att återta mitt språk. Åtgärder för att stärka det samiska språket. Ju.

Statens offentliga utredningar 2006

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Omrövning av medborgarskap. [2]

Rattfylleri och sjöfylleri. [12]

Ny häkteslag. [17]

Att återta mitt språk. Åtgärder för att stärka det samiska språket. [19]

Utrikesdepartementet

Skyddsgrundsdirektivet och svensk rätt.
En anpassning av svensk lagstiftning till EG-direktiv 2004/83/EG angående flyktingar och andra skyddsbehövande. [6]

Försvarsdepartementet

Ny reglering om brandfarliga och explosiva varor. [16]

Kustbevakningens personuppgiftsbehandling. Integritet – Effektivitet. [18]

Socialdepartementet

Detaljhandel med nikotinläkemedel. [15]

Finansdepartementet

Kontroll av varor vid inre gräns. [9]

Spel i en föränderlig värld. [11]

Utbildnings- och kulturdepartementet

Skola & Samhälle. [1]

Studieavgifter i högskolan. [7]

Mångfald och räckvidd. [8]

Ett förnyat programkontor. [10]

Näringsdepartementet

Stärkt konkurrenskraft och sysselsättning i hela landet. [3]

Svenska partnerskap – en översikt.

Rapport 1 till Organisationsutredningen för regional tillväxt. [4]

Organisering av regional utvecklingspolitik – balansera utveckling och förvaltning.
Rapport 2 till Organisationsutredningen för regional tillväxt. [5]

Jordbruksdepartementet

Djurskydd vid hästavel. [13]

Samernas sedvanemarkor. [14]